

Хмельницький національний університет
 Навчальний центр заочно-дистанційної освіти
 Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: Управління страховим портфелем страхової компанії за матеріалами
 ПрАТ «СК «Євроінс Україна»

Рівень вищої освіти магістр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
 Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
 Шифр і назва спеціальності

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
 Назва

КВРФБС. 013730.01.06.00

Виконала: студентка II курсу,
 група ФБСмд-22-1

Підпис, дата

Тетяна ОНОФРІЙЧУК
 Ім'я, прізвище

Керівник: канд. екон. наук., доцент

Підпис, дата

Людмила ПРИСТУПА
 Ім'я, прізвище

Нормоконтролер

Підпис, дата

Ім'я, прізвище

До захисту допускаю:

Зав. кафедри

д-р. екон. наук., професор

Підпис, дата

Ніла ХРУЩ
 Ім'я, прізвище

_____ 2023 р.

Хмельницький 2023

Зміст

	С.
Вступ	5
1 Загальнотеоретичні засади управління страховим портфелем страхової компанії	9
1.1 Економічна сутність та класифікація страхового портфеля страховика	9
1.2 Концептуальні основи управління страховим портфелем	19
2 Аналітичні характеристики сучасного стану й передумов забезпечення ефективного управління страховим портфелем страховиків в Україні	29
2.1 Аналіз стану і тенденцій розвитку діяльності страхових компаній в Україні на сучасному етапі	29
2.2 Аналіз результатів фінансово-господарської діяльності ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за період 2020-2022 років	38
3 Напрями удосконалення управління страховим портфелем страхової компанії за матеріалами ПрАТ «СК «Євроінс Україна»	53
Висновки	67
Список використаних джерел	72
Додатки	76

Вступ

В період значної фінансової нестабільності, соціально-політичних потрясінь й трансформацій, воєнного стану, одним із головних механізмів забезпечення фінансової стійкості страхової компанії в Україні виступає оптимізація структури страхового портфелю.

“Фінансова надійність страхової компанії залежить від ряду факторів, серед яких можна виділити стан страхового портфеля, структура якого зумовлює величину страхових премій, сформованих страхових резервів і виплат компанії. При такому підході страховий портфель може розглядатися як інтегрований інструмент управління платоспроможністю страховика” [26, с. 187].

Вагомий внесок у розробку базисів формування та управління страхового портфеля зроблено провідними вітчизняними вченими-економістами, серед яких: А. Баранов [1; 2; 3], Н. Внукова, Л. Временко, В. Успенко [32], С. Осадець [30], Н. Ткаченко, О. Водолазська [34] та ін. Проблеми збалансованості страхового портфеля як ключового фактору фінансово-економічної безпеки страховика досліджено зокрема у роботах В. Кудак [16] та Т. Письменної [21]. Сучасним проблемам формування та оптимізації страхового портфеля страховика присвячені дослідження І. Рудь та В. Рудь [26], Л. Шаповал, К. Кудлай та О. Соломки [35] та ін.

Але питання теоретико-організаційного забезпечення управління страховим портфелем страхової компанії та практичного застосування управлінських рекомендацій адаптованих до сучасного мінливого та ризикового бізнес-середовища залишаються відкритими та потребують подальших напрацювань.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування й удосконалення теоретико-концептуальних засад, розвиток складових організаційно-функціонального забезпечення, формування практичних рекомендацій

відносно підвищення якості та ефективності процесу управління страховим портфелем страхової компанії в умовах значної фінансової нестабільності й новітніх загроз.

Для досягнення даної мети, у кваліфікаційній роботі були поставлені й вирішені наступні завдання:

- дослідити економічну сутність та класифікацію страхового портфеля страховика;
- опрацювати концептуальні основи управління страховим портфелем;
- провести аналіз стану і тенденцій розвитку діяльності страхових компаній в Україні на сучасному етапі;
- провести аналіз результатів фінансово-господарської діяльності ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за період 2020-2022 років;
- визначити напрями удосконалення управління страховим портфелем страхової компанії за матеріалами ПрАТ «СК «Євроінс Україна».

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є процес управління страховим портфелем страхової компанії.

Предмет дослідження – теоретичні, організаційно-функціональні та практичні аспекти управління страховим портфелем страхової компанії в умовах значної фінансової нестабільності й новітніх загроз.

Для досягнення поставленої мети у роботі використовувались загальнонаукові й емпіричні методи: логічного узагальнення, аналізу, синтезу, індукції, дедукції, при дослідженні загальнотеоретичних засад управління страховим портфелем страхової компанії; економічного, порівняльного, статистичного аналізу для проведення аналізу стану і тенденцій розвитку діяльності страхових компаній в Україні на сучасному етапі та оцінюванні результатів фінансово-господарської діяльності ПрАТ «СК «Євроінс Україна»; наукового абстрагування та графічної інтерпретації при розробці рекомендацій й визначенні напрямів удосконалення управління страховим портфелем страхової компанії за матеріалами ПрАТ «СК «Євроінс Україна».

Інформаційною базою дослідження у кваліфікаційній роботі виступають законодавчі й нормативно-правові акти України, а також статистична інформація НБУ й фінансова звітність ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за період 2020-2022 років, підручники, навчальні посібники, монографічні видання, фахові наукові періодичні публікації.

Наукова новизна одержаних в роботі результатів полягає у наступному:

удосконалено:

– концептуальні основи управління страховим портфелем страхової компанії на основі конкретизації змісту економічної сутності страхового портфеля страхової компанії та основних його функцій з метою формування концептуальної моделі управління страховим портфелем страховика у розрізі базових етапів стратегічного та поточного управління й основних складових до яких віднесено цілі та принципи управління й інструменти оптимізації страхового портфеля;

дістали подальшого розвитку:

– складові організаційно-функціонального забезпечення процесу управління страховим портфелем страхової компанії, шляхом побудови організаційно-функціональної моделі управління страховим портфелем в системі ризик-менеджменту ПрАТ «СК «Євроінс Україна», використання якої може забезпечити можливість формування оптимального страхового портфеля в умовах значної нестабільності та реалізації нових викликів та загроз вітчизняного бізнес-середовища й сприятиме нарощенню загального конкурентного потенціалу страховика.

Основні положення кваліфікаційної роботи відображені у 2 наукових працях загальним обсягом 0,34 друк. арк.

Основні положення та результати проведених досліджень доповідалися й отримали позитивну оцінку на 2 науково-практичних конференціях (м. Хмельницький, ХНУ): IV Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція здобувачів вищої освіти і молодих учених «Розвиток інноваційного фінансового управління суб'єктами економіки в умовах

реалізації євроінтеграційної стратегії України» (16 листопада 2023 р.); XVIII Міжнародна науково-практична конференція «Маркетингові технології в умовах євроінтеграційних процесів» (20-21 грудня 2023 р.).

Структура й обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 75 сторінок (без додатків). Робота містить 8 таблиць, 17 рисунків, 5 додатків та список використаних джерел із 38 найменувань.

1 Загальнотеоретичні засади управління страховим портфелем страхової компанії

1.1 Економічна сутність та класифікація страхового портфеля страховика

В поточній та подальшій перспективній діяльності будь-якої страхової компанії провідним чинником ефективного функціонування виступає її страховий портфель. Це обґрунтовано тим, що “від кількісних та якісних характеристик страхового портфеля залежать обсяги страхових премій і страхових виплат, які формують основні вхідні та вихідні грошові потоки страховика, інвестиційні можливості страхової організації, величину і склад його страхових резервів, розмір її витрат на ведення справи, фінансові результати, а також ринкова вартість страхової компанії” [9]. Саме, тому для вітчизняних страхових компаній надзвичайної важливості набувають питання обґрунтованого формування та зваженого управління страховим портфелем у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі.

“Для характеристики будь-якого страхового портфеля використовують показник ризику, що свідчить про ймовірність настання страхових подій, за яких страховик може понести збитки, спричинені формуванням певної величини та структури страхового портфеля, а також визначеним переліком страхових послуг, що надаються страховиком на страховому ринку. Кожна страхова компанія має на меті зменшити даний показник, формуючи збалансований страховий портфель, який складається з великої кількості страхових ризиків, що за своєю величиною, її вартісним вираженням і схильністю до небезпек були би рівнозначними” [12, с. 202].

В аспекті вивчення та пошуку можливостей удосконалення управлінських базисів першочерговим є чітке розуміння економічної сутності поняття «страховий портфель».

Аналітичний огляд наукової літератури щодо визначення сутності страхового портфеля страховика засвідчив відсутність єдиної позиції серед дослідників.

Зокрема, Н. Шишпанова та Ю. Сердечна пропонують розглядати страховий портфель як “обсяг прийнятих на страхування ризиків і вартісних зобов’язань страховика по сформованій сукупності договорів страхування” [36, с. 69].

На думку Н. Ткаченко та О. Водолазької страховий портфель – “це сукупність ризиків, які за результатами аналізу й оцінки в процесі реалізації андеррайтингової політики були прийняті на страхування, трансформовані у фактичну кількість застрахованих об’єктів або укладених страхових договорів, свідчать про видове наповнення страхового портфеля і характеризують його з кількісної та якісної сторін. Звідси випливає, що страховий портфель характеризується такими елементами: сукупністю ризиків, прийнятих на страхування; кількістю застрахованих об’єктів; числом страхових договорів; обсягом страхових внесків; розміром загальної страхової суми; величиною зобов’язань страховика перед страхувальниками” [34, с. 150].

З точки зору управління портфель страхової компанії має розглядатися не лише в аспекті укладених договорів страхування й отриманих страхових платежів, але також достатності сформованих страхових резервів, що їм відповідають. Зазначений аспект враховано у визначення цього поняття О. Журавкою: “страховий портфель – це обсяг прийнятих на страхування ризиків і вартісних зобов’язань страховика по сформованій сукупності договорів” [12, с. 202].

Застосування такого підходу стає актуальним в умовах зростання значимості участі страховиків в інвестиційних процесах й необхідності дотримання співставності страхового й інвестиційного портфелів компанії, відповідності їх структури за рівнем ризику, ліквідністю, термінами та іншими параметрами.

Загалом, серед підходів до тлумачення сутності страхового портфеля,

можна виділити такі основні напрями (рисунок 1.1):

- з використанням абсолютних показників,
- з використанням вартісних показників
- через управлінський аспект.

Рисунок 1.1 – Підходи до визначення сутності страхового портфеля
(складено на основі використання інформації [4; 7; 8; 12; 34-38 та ін.])

Підсумовуючи та узагальнюючи викладене, пропонуємо розуміти економічну сутність страхового портфеля страхової компанії наступним чином: це сукупність ризиків, які прийняті на страхування на основі результатів аналізу і оцінки та відповідають загальній андеррайтинговій політиці страховика, фактичними оціночними показниками якого є кількість застрахованих об'єктів чи укладених договорів страхування, що дозволяє

діагностувати таку сукупність з огляду на видове, а також кількісне і якісне представлення.

Сутність страхового портфеля страхової компанії детальніше можна розкрити за допомогою його функцій.

Аналітичне опрацювання фахових джерел, дозволяє визначити ряд основних функцій страхового портфеля, які виділяють вчені-економісти: “функція відбору страхових послуг, функція диверсифікації страхового портфеля, ревізійна функція, інвестиційна функція, функція формування та ризикова функція” [30; 5; 8] (додаток А, таблиця А 1).

Функція відбору страхових послуг виявляється через право страховика обирати такий тип страхового портфеля, який би забезпечував певну якість й асортимент страхових послуг, які пропонуються страховиком відповідно до потреб страхувальників. Зазначену функцію характеризує показник величини страхового портфеля, який може виражати як число застрахованих об’єктів, так і обсяг страхової відповідальності, що приймається страховиком.

Щодо функції диверсифікації страхового портфеля, то вона зводиться до структурного його формування. Структура страхового портфеля страхової компанії визначається співвідношенням між формами й системою видів страхових продуктів, при чому форма здійснення страхування може бути обов’язкова чи добровільна, індивідуальна або колективна.

Наступна – ревізійна функція – включає в себе перегляд існуючого портфеля, який полягає в порівнянні ефективності діючого портфеля з запланованою прибутковістю й рівнем ризику, виробленні рекомендацій та пропозицій.

Щодо інвестиційної функції, то вона полягає у забезпеченні, як приросту доходу страхової компанії так і зниженні тарифу для страхувальників, а це безумовно позитивно впливає на нарощення нових договорів у страховому портфелі.

Функція формування є заключною функцією щодо формування «нового» портфеля страхування, його прибутковості та ризику, із урахуванням ротації

попереднього “старого” портфеля.

Ризикова функція полягає у здійсненні відбору та оцінки ризиків, прийнятих на страхування і вже наявних у портфелі. Ця функція забезпечує фінансову безпеку страховика, що включає фінансову стійкість, платоспроможність і ліквідність.

Сутнісне навантаження усіх визначених функцій зводиться до створення ефективного страхового портфеля та досягнення оптимального співвідношення між дохідністю та ризиковістю, тобто усього того, що в підсумку буде слугувати стабілізуючим фактором фінансової стійкості страхового портфеля.

Класифікація в страхуванні крім важливого теоретичного значення, має принципове практичне значення для формування страхових резервів й адекватної статистики, структуризації ринку, здійсненні нагляду й контролю за діяльністю страхових організацій.

Враховуючи те, що головною метою формування страхового портфеля є досягнення оптимального поєднання між ризиком і доходом для страховика, першочергового огляду потребує класифікація щодо типів страхового портфеля у відповідності до факторів ризиковості, базово запропонована О. Журавкою [12]: агресивний, консервативний та диверсифікований.

У таблиці 1.1 подана стисла характеристика типів страхового портфеля страхової компанії у відповідності до рівня ризику, дохідності та фінансової стійкості із визначенням виду страхового портфеля залежно від прийнятих страхових ризиків.

Організації із консервативним страховим портфелем характеризуються високою фінансовою стійкістю та низьким ступенем ризику, проте й низькою дохідністю, а також класичними страховими продуктами.

Для страховиків, що використовують агресивний тип страхового портфеля, характерними є наявність високого ступеня ризику та потенційна можливість отримання високих доходів, також надання специфічних (спеціалізованих) страхових послуг, однак постійною є висока ймовірність фінансової нестабільності.

Таблиця 1.1 – Класифікація типів страхового портфеля страховика*

Тип страхового портфеля	Рівень ризику	Рівень дохідності	Рівень фінансової стійкості	Вид страхового портфеля залежно від прийнятих страхових ризиків
Агресивний	Високий	Високий	Низький	Спеціалізований
Консервативний	Низький	Низький	Високий	Класичний
Диверсифікований (поміркований)	Середній	Середній	Середній	Комбінований

* Складено автором на основі інформації [12]

Для страхових компаній, котрі використовують диверсифіковані страхові портфелі, характерними є середній рівень ризикованості й відповідно такий же рівень дохідності, передбачено надання комбінованих страхових продуктів.

В залежності від того, яку мету ставить перед собою страховик, такий страховий портфель він і формує (наприклад, задля отримання максимального прибутку – агресивний страховий портфель). “Для страхових компаній формування агресивного страхового портфеля загрожує взяттям на гарантії об’єктів із високим рівнем ризику. З метою уникнення банкрутства в такому разі необхідно мати сильний андерайтинговий відділ, який вчасно і якісно зможе здійснювати всі розрахунки страхових тарифів, як по одиничних об’єктах, так і по групах. Найчастіше до компаній із агресивним страховим портфелем зараховують ті, що приймають на страхування специфічні ризики і їх загальний обсяг становить від 40 % усього портфеля” [26, с. 188].

Страхові компанії, що займають сильні позиції на страховому ринку переважно формують консервативний страховий портфель. Вибір зазначеного типу страхового портфеля пояснюється бажанням страховика зберегти своє становище на ринку й убезпечити свій капітал.

Класичні страхові компанії обирають диверсифікований (поміркований)

страховий портфель, до складу якого в основному входять традиційні страхові продукти (послуги), що пов'язані зі страхуванням майна, відповідальності й особистого страхування (рисунок 1.2).

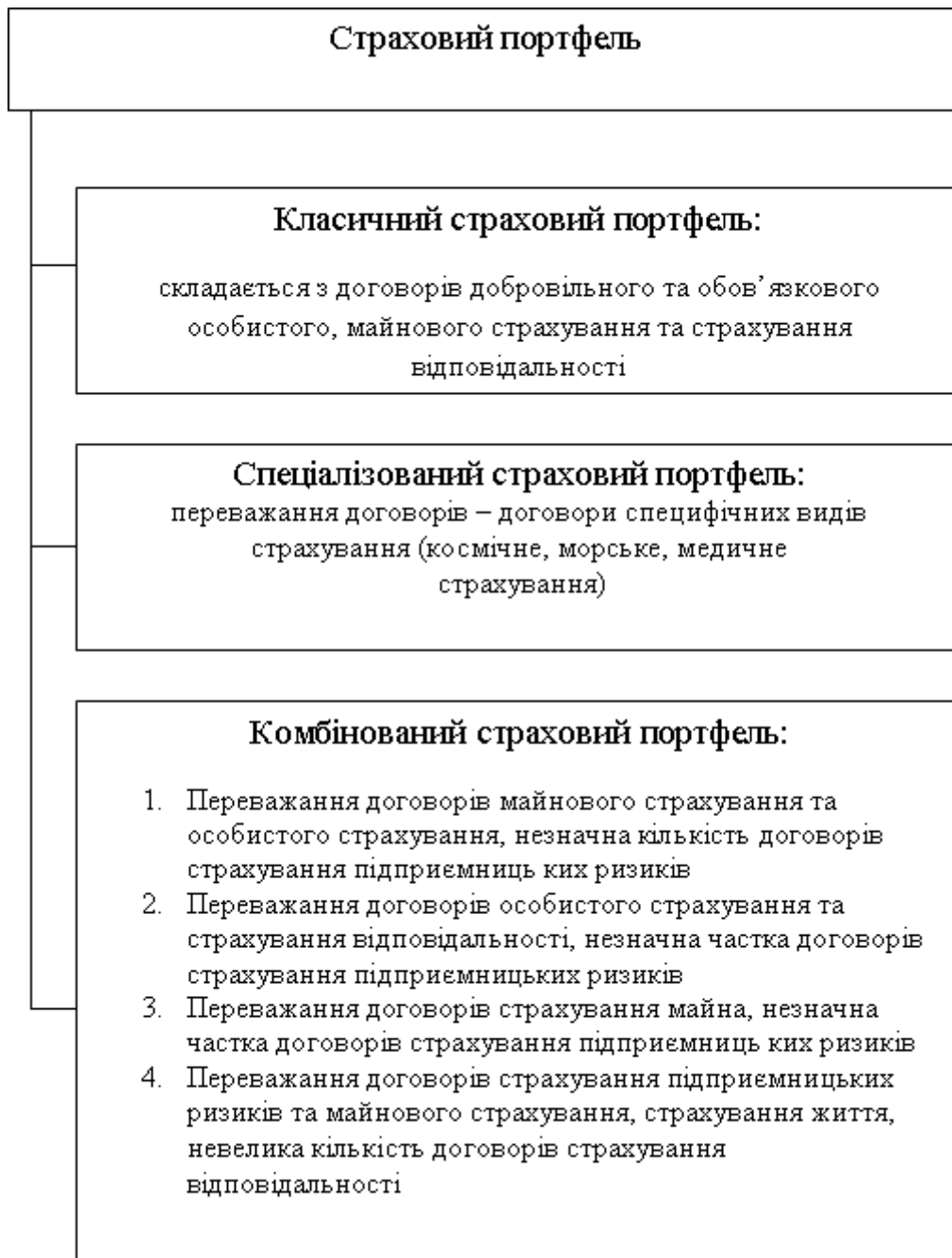

Рисунок 1.2 – Види страхових портфельів в залежності від прийнятих страхових ризиків (складено на основі узагальнення інформації [4-8; 12; 14; 15; 27-32; 36-38 та ін.]

Основними видами страхових ризиків майнового страхування у

класичному портфелі страховика є страхування рухомого й нерухомого майна фізичних осіб, а також страхування споруд, будівель та іншого майна юридичних осіб. Серед ризиків особистого страхування у відповідному портфелі можуть бути представлені страхування від нещасних випадків, а у компаній, що займаються лайфовим страхуванням – страхування життя та пенсійне страхування. Ризики страхування відповідальності у класичному портфелі обмежуються тільки найбільш традиційними видами, до прикладу страхуванням цивільної відповідальності власників автотранспорту чи страхуванням цивільної відповідальності фізичних осіб. Задля забезпечення формування достатнього обсягу прибутку за основною діяльністю й забезпечення стійкості, страхові компанії із класичним страховим портфелем прагнуть до нарощення кількості укладених договорів страхування (додаток А, рисунок А.1).

В спеціалізованій страховій портфель, навпаки, включаються несистематичні, рідкісні ризики, прийняття на страхування яких забезпечує страховику високу дохідність. Поміж основних видів страхування, які характеризуються високою дохідністю й значним ступенем ризику і можуть формувати спеціалізований страховий портфель, варто відзначити наступні:

- страхування технічних ризиків в промисловості;
- страхування залізничних та автомобільних перевезень;
- страхування операторів ядерних установок;
- космічне, авіаційне, морське страхування;
- страхування різних видів професійної відповідальності;
- страхування політичних і терористичних ризиків;
- страхування банківських ризиків.

Більшість із перерахованих ризиків, які включаються до спеціалізованого страхового портфеля є порівняно новими, а їх виникнення пов'язане із сучасними особливостями економічного, політичного та технологічного розвитку суспільства. Рідкісність ризиків, котрі включаються до спеціалізованого страхового портфеля, обумовлює формування порівняно

невеликої кількості укладених договорів страхування.

Комбінований вид страхового портфеля поєднує елементи, як класичного, так й спеціалізованого портфеля, що передбачає наявність у його структурі традиційних також певної частки спеціалізованих ризиків. До того ж, до комбінованих за структурою страхових портфелів можна віднести такі, що містять лише традиційні страхові послуги, проте в їх структурі наявним є переважання певного їх виду, зокрема:

- переважають договори майнового страхування, при незначній питомій вазі особистого страхування чи страхування підприємницьких ризиків;
- основна частка у структурі належить особистому страхуванню, а частки страхування майна чи підприємницьких ризиків є незначними;
- переважно здійснюється страхування майна й підприємницьких ризиків, при незначній частці страхування відповідальності.

Зважаючи на те, що комбінований страховий портфель, як правило, містить як традиційні, так і спеціалізовані види страхування, рівень його дохідності й ризиковості знаходиться на середньому рівні.

Отже, коли метою страхової компанії є одержання максимального рівня прибутку, вона формує агресивний страховий портфель; задля збільшення частки присутності на страховому ринку доцільним є консервативний, а для збереження свого капіталу та своїх позицій на страховому ринку – диверсифікований, адже в основі формування цих портфелів лежить різне співвідношення між показниками прибутковості й ризику видів страхування, належних до певного портфеля.

За необхідності поглиблення диференціювання страхового портфеля класифікаційними ознаками можуть виступати також інші важливі якості, яких набуває страховий портфель: терміновість, регіональна або галузева приналежність, ліквідність, звільнення від податків,.

Так, за ознакою терміновості можна виділити:

- страхові портфелі із довгостроковими договорами (більше 3-5 років);
- страхові портфелі із середньостроковими договорами (від 1 до 3

років);

- страхові портфелі із короткостроковими договорами (до 1 року).

Щодо форм проведення страхових операцій страхові портфелі можуть бути наступними:

- страхові портфелі з договорами обов'язкового або добровільного страхування;
- страхові портфелі з індивідуальними або груповими договорами страхування.

Високою фінансовою стійкістю вирізняються страхові портфелі, що мають короткострокові договори страхування. Як правило, це договори особистого страхування від нещасних випадків школярів чи студентів, колективних або індивідуальних організаційних форм страхування. У цих випадках для зниження ступеня ризику необхідно мати велику кількість однотипних договорів,

Страховий портфель, у якому акумульовано пакет договорів обов'язкового страхування є найстійкішим та найбільш надійним.

Короткостроковий характер й низький ступінь ризику, а отже й постійна прибутковість перетворює такий вид портфеля у дуже привабливий, що й обумовлює загострення конкурентної боротьби у відповідних сегментах.

Доцільно також розрізняти типи страхових портфелів в залежності від регіонального розміщення – національні, іноземні, галузеві та територіальні (регіональні) портфелі.

В залежності від рівня перерозподілу ризику можна підрозділяти страховий та перестраховий портфель.

У відповідності до контингенту споживачів страхових продуктів можливим є поділ на страховий портфель юридичних осіб й страховий портфель фізичних осіб.

Множина виділених класифікаційних характеристик забезпечує деталізоване якісне концептуальне розуміння економічної сутності страхового портфеля страховика адаптоване до сучасних умов та вимог бізнес-середовища.

1.2 Концептуальні основи управління страховим портфелем

Сутність управління страховим портфелем можна визначити як цілеспрямовану діяльність страхової компанії стосовно коригування величини й структури страхового портфеля шляхом застосування технічних прийомів та актуарних методів до сукупності страхових ризиків, котрі вже прийняті чи пропонуються на страхування, з метою досягнення основних цілей (отримання максимального рівня дохідності, забезпечення фінансової стійкості, збереження величини власного капіталу чи фінансового забезпечення страхових зобов'язань).

Такий підхід до визначення сутності управління страховим портфелем страховика дозволяє врахувати усі важливі компоненти даного поняття: ідентифікувати суб'єкти, об'єкти й інструменти управління; врахувати етапи управління страховим портфелем; визначити основні цілі управління.

До основних цілей, які ставить перед собою страхова компанія у процесі управління страховим портфелем, можна віднести наступні: одержання максимального прибутку, збереження капіталу, забезпечення фінансової стійкості, закріплення позицій на страховому ринку, збільшення частки ринку, забезпечення платоспроможності, забезпечення приросту капіталу, мінімізація ризиків.

Однчасне досягнення відповідних цілей є неможливим, тому що практично кожна із них виключає усі інші. До прикладу, спрямованість страхової компанії на одержання максимального прибутку буде мотивувати до прийняття на страхування «більш дорогих» великих ризиків, при цьому рівень її фінансової стійкості закономірно буде знижуватись. Здійснення обов'язкових видів страхування страховою компанією забезпечує їй мінімальні витрати на охоплення частки ринку, утім дохідність таких операцій теж буде низькою, через те що обмежена рівнем страхових тарифів, визначених законодавчо.

Отже, при визначенні головної мети управління страховим портфелем,

страхова компанія автоматично зосереджується на тих видах страхування й формує такий тип страхового портфеля, який дозволить досягнути поставленої мети.

Базуючись на ідентифікованій головній меті управління страховим портфелем, повинні розроблятися стратегічні й тактичні цілі та завдання, котрі координуватимуть роботу із управління страховим портфелем в поточній діяльності страховика.

Стратегічні цілі управління страховим портфелем мають довгостроковий характер й уособлюють ті задачі управління, виконання яких забезпечить формування і підтримку бажаної структури страхового портфеля. До стратегічних завдань у межах розробки політики управління страховим портфелем можна віднести різноманітні маркетингові заходи, в тому числі розробку тарифної політики, асортименту страхових послуг та політики просування певних видів страхових послуг. Окрім того, до стратегічних цілей належить також формування політики перестраховування, адже прийняття на страхування тих або інших ризиків не можливе без наявності потрібного перестрахового покриття. Розробка й виконання стратегічних завдань відбувається переважно на початковому етапі формування страхового портфеля, тобто до моменту виведення відповідної страхової послуги на ринок.

Тактичні цілі спрямовані на забезпечення якості та збалансованості портфеля у поточному періоді за рахунок постійного моніторингу надходжень страхових премій й здійснення виплат, та, відповідно, застосовуються до вже сформованого портфеля страхових ризиків. Основними тактичними цілями управління страховим портфелем можуть бути наступні:

- забезпечення безперервності надходжень страхових премій;
- забезпечення проведення страхових виплат;
- проведення оперативного моніторингу показників оцінки страхового портфеля;
- виконання зобов'язань страхової компанії.

Залежно від переліку цілей й завдань, а також моменту застосування

управлінських заходів відносно страхових ризиків, можна виділити декілька етапів управління страховим портфелем.

Перший етап управління починається із моменту створення страхової компанії й полягає у виборі видів страхування і формуванні асортименту страхових послуг, які вона буде надавати. Центральними рішеннями щодо страхового портфеля на даному етапі є: формування (способу) моделі управління страховим портфелем, вибір типу страхового портфеля за ступенем ризиковості, визначення прийнятної структури страхового портфеля.

Підходи щодо управління страховим портфелем можуть періодично переглядатися й змінюватися відповідно до стратегії розвитку страхової компанії, задач досягнення оптимального співвідношення між нормою прибутковості й ризиком. Реалізація заходів першого етапу – відповідає стратегічному управлінню страховим портфелем.

Другий та третій етапи управління страховим портфелем страховика стосуються поточної діяльності страхової компанії. Вони полягають у застосуванні технічних прийомів, актуарних методів й інших інструментів управління до ризиків, які пропонуються на страхування, й ризиків, що вже відповідно перебувають у страховому портфелі. Тобто, основними завданнями другого етапу управління страховим портфелем є проведення селекції ризиків, розробка й реалізація тарифної політики, здійснення маркетингових заходів.

Щодо основних задач третього етапу управління, то вони полягають у оптимізації вже сформованого страхового портфеля за рахунок проведення операцій перестраховування, використання інших механізмів передачі ризиків й стосуються розробки та реалізації політики врегулювання страхових збитків. Поточне управління страховим портфелем є спрямованим на недопущення погіршення проміжних показників діяльності відносно величини й структури портфеля, його диверсифікованості, збитковості та частки власного утримання.

Узагальнене бачення концептуальної моделі управління страховим портфелем у розрізі ключових складових та основних етапів управлінських дій представлено на рисунку Б.1.

Одним із першорядних рішень, які приймаються на етапі стратегічного управління страховим портфелем є вибір моделі управління. Залежно від ставлення страхової компанії до процесу відбору ризиків виризнюються активний та пасивний способи управління. Зокрема, при виборі активної моделі страхова компанія проводить постійний контроль й аналіз ризиків, які приймаються на страхування. Регулювання структури страхового портфеля проводять за рахунок внесення відповідних змін щодо тарифної політики й використання інших маркетингових інструментів. Окрім того, постійне спостереження стану страхового ринку й змін у споживчому попиті дозволяє коригувати асортимент страхових послуг, в тому числі впроваджуючи інноваційні види страхових продуктів.

Склад і структура страхового портфеля в результаті застосування активного способу управління змінюються дуже динамічно, а постійний моніторинг тенденцій розвитку страхового ринку забезпечує високу дохідність такого портфеля. Так, при активному управлінні портфелем оцінюється не лише загальне співвідношення дохідності й ризику, але також визначається питома вага договорів страхування із різним співвідношенням даних показників за видами страхування. Аналітична оцінка змін у складі й структурі портфеля за доходністю та ризиком передбачає не допущення зниження загального рівня доходності портфеля в динаміці, керуючи видами ризиків, які до нього включаються.

Однак, необхідність проведення частих ринкових досліджень у процесі активного управління страховим портфелем обумовлює значні фінансові витрати страхової компанії, пов'язані з оплатою послуг аналітичних центрів й інших сторонніх організацій чи утриманням власного підрозділу, який би здійснював збір інформації, аналітичну та експертну роботу на страховому ринку. Отже, застосування активного способу управління є виправданим у випадку, коли страхова компанія націлена на отримання високих прибутків від страхової діяльності чи за умови значної непередбачуваності загальноекономічної ситуації й нестабільності страхового ринку, що визначає

потребу частого перегляду сформованого страхового портфеля.

Структура страхового портфеля при застосуванні пасивної моделі управління, формується із урахуванням довгострокової перспективи, тому до його складу переважно, включаються ті види страхування, які характеризуються низьким або помірним ризиком. Дохідність такого портфеля також буде низькою. Мета застосування пасивної моделі управління страховим портфелем – отримання регулярних стабільних надходжень, мінімізація витрат на здійснення управлінських заходів й моніторинг ринку. Перегляд портфеля здійснюється щорічно або ж лише раз на декілька років. Задача мінімізації ризиків досягається шляхом формування значно диверсифікованої структури страхового портфеля, враховуючи це застосування даного підходу можливе лише для класичного страхового портфеля.

Варто акцентувати на тому, що стабільність надходжень при використанні пасивної моделі управління є можливою лише за умови передбачуваності зовнішнього середовища й стабільності страхового ринку. За умов інфляції або економічної нестабільності такий спосіб управління не забезпечуватиме достатньої гнучкості, а тому може призвести навіть до збитків страхової компанії. Фактично, чим рідше переглядатиметься склад й структура страхового портфеля, тим більшою мірою його дохідність залежатиме від волатильності страхового ринку і макроекономічних показників. Лише ринок довгострокового страхування життя можна вважати відносно стабільним, але й на цьому сегменті застосування пасивного управління у кризових умовах буде обмеженим.

Страхові компанії в процесі управління страховим портфелем, в основному, звертають увагу на дві основні ознаки – рівень ризику й дохідність, намагаючись досягти оптимального співвідношення між ними.

Отже, оптимізація страхового портфелю здійснюється на етапі поточного управління й включає заходи щодо управління ризиками, котрі пропонуються на страхування, та ризиками, що вже прийняті на страхування. У практиці ведення страхового бізнесу не існує єдиноможливого варіанту формування

оптимального страхового портфеля, адже оптимальність структури визначається виходячи із прийнятного для страхової організації співвідношення ризику й дохідності.

Процес оптимізація страхового портфеля страховика проходить із застосуванням відповідних інструментів оптимізації, як на етапі пропозиції ризиків на страхування, так і на етапі управління прийнятими на страхування ризиками.

У відповідності до видів використовуваних для оптимізації страхового портфеля інструментів розрізняють внутрішню і зовнішню оптимізацію. Внутрішня оптимізація полягає в управлінні й перерозподілі ризиків всередині страхової компанії, тобто без залучення сторонніх організацій. Інструментами внутрішньої оптимізації є: андерайтерська політика компанії, включаючи селекцію ризиків й тарифну політику; створення страхових резервів; політика врегулювання збитків, взаємодія страхової компанії з філіями. Зовнішня оптимізація передбачає перерозподіл ризиків вже із залученням сторонніх організацій. Основним інструментом зовнішньої оптимізації є перестраховання. Окрім того, до даної групи можна віднести використання інших методів передачі ризиків й розподілу відповідальності, приміром сек'юритизацію ризиків або співстрахування, участь в страхових й перестрахових пулах.

Доцільним вважаємо більш детальний розгляд зазначених інструментів внутрішньої й зовнішньої оптимізації страхового портфеля.

Андерайтингова політика посідає головне місце в управлінні страховим портфелем на етапі прийняття ризиків на страхування. Саме процедура андерайтингу дозволяє сформувавши цільову структуру страхового портфеля шляхом прийняття чи неприйняття певних ризиків на страхування, регулювання страхових тарифів й встановлення інших умов страхування – визначення наявності й величини франшизи, термінів дії договору страхування встановлення максимальної відповідальності страховика, вибір системи страхування тощо. У процесі андерайтингової роботи визначаються кількісні й якісні критерії ризиків.

Селекція ризиків, на етапі прийняття їх на страхування, дозволяє також уникнути акумуляції однотипних, географічно пов'язаних чи катастрофічних ризиків, котрі б могли негативно вплинути на фінансову стійкість страховика.

Але найважливішим завданням андеррайтингу є встановлення обґрунтованих страхових тарифів. Адже їх рівень з одного боку, повинен бути достатнім для формування необхідних обсягів страхових резервів й забезпечення покриття страхових збитків при настанні страхової події, а з іншого, при надмірному завищенні рівня страхових тарифів може знизитись попит на страхові послуги, що безумовно негативно відобразиться на фінансових результатах діяльності страховика. Варто зазначити, що страховики самостійно розраховують й встановлюють розмір страхових тарифів лише за добровільними видами страхування, для обов'язкового страхування страхові тарифи – визначаються у відповідних нормативних документах.

Щодо управління фінансовою стійкістю страхового портфеля, то воно забезпечується шляхом формування страхових резервів, що представляють собою фонди фінансових ресурсів й використовуються у випадках, коли сума виплат за договорами страхування в поточному періоді перевищує суму надходжень страхових платежів. Щодо порядку формування страхових резервів компаній з лайф й нон-лайф страхування існують певні відмінності. “Так, якщо перші формують математичні резерви (резерви довгострокових зобов'язань) й резерви належних виплат страхових сум, то другі створюють технічні резерви, які включають: резерви премій, резерви збитків й додаткові резерви страховика. Додаткові резерви формуються з метою підвищення гарантій виконання зобов'язань страхових компаній за прийнятими на страхування ризиків. Доцільність їх створення виникає у випадку формування високо ризикового або не збалансованого за ризиками страхового портфеля. До складу додаткових резервів відносяться резерв коливань збитковості, резерв катастроф та інші додаткові резерви”[35].

Інструментом внутрішньої оптимізації страхового портфеля, що застосовується на третьому етапі управління (для ризиків, які вже прийняті на

страхування) є політика врегулювання страхових збитків. Доцільність застосування цього інструменту полягає в тому, що для забезпечення стійкості страховика й уникнення страхового шахрайства та попередження проведення надмірних виплат необхідна, передусім об'єктивна оцінка страхових збитків й ідентифікація причин настання страхового випадку. Крім того, досить важливим на даному етапі є й забезпечення високої якості обслуговування клієнтів й оперативне врегулювання страхових збитків з метою формування позитивного іміджу, а також забезпечення конкурентних переваг страхової компанії на ринку.

Більшості страхових компаній, враховуючи розгалужену філійну мережу, серед інструментів внутрішньої оптимізації страхового портфеля також варто розглядати взаємодію компанії із філіями.

Визначені заходи внутрішньої оптимізації страхового портфеля спрямовані на підвищення відповідальності філій й підрозділів страхової організації за якість сформованого страхового портфеля й ефективність андеррайтингу ризиків. Проте, внутрішня оптимізація страхового портфеля страховика не завжди дозволяє отримати бажаний результат щодо його структури й співвідношення факторів дохідності та ризику. Для вирішення цього протиріччя використовується зовнішня оптимізація страхового портфеля. Основний зміст зовнішньої оптимізації страхового портфеля полягає в передачі частини відповідальності страхової компанії за прийнятими ризиками іншим (третім) особам шляхом перестраховування, сек'юритизації ризиків або інших методів.

Перестраховування є найпоширенішим методом передачі ризиків на вітчизняному страховому ринку, в процесі якого страховик передає частину своїх зобов'язань перед страхувальником іншому страховику, сплачуючи при цьому відповідно й частку страхової премії. Ризик, що переданий на перестраховування, може бути повторно перерозподілений у процесі наступної передачі ризиків.

“Операції перестрашування відіграють важливу роль у забезпеченні платоспроможності й фінансової стійкості страхових компаній, адже дозволяють залишати на власному утриманні компаній лише ту частку ризиків, які вони в змозі покрити без погіршення стійкості портфеля. Крім того, можна відзначити додатковий позитивний вплив перестрашування, який полягає в можливості приймати на страхування масштабні або унікальні ризики, а також впроваджувати нові види страхування” [18].

Крім безпосереднього перестрашування, перерозподіл ризиків страховика може відбуватися шляхом участі страхової компанії у перестрахових пулах чи бюро. Найчастіше їх створюють під найбільш збиткові обов’язкові види страхування, які пов’язані із катастрофічними або унікальними ризиками (ядерні, авіаційні, транспортні та інші).

Сек’юритизація страхових ризиків також виступає альтернативою до перестрашування. Вона передбачає використання інструментів фондового ринку (свопів, облігацій та ін.) для формування додаткових джерел покриття фінансових зобов’язань страховиків за визначеними видами ризиків. Найчастіше у світовій практиці даний механізм застосовується до масових катастрофічних ризиків, які характеризуються значною кумуляцією збитків. Щодо вітчизняного страхового ринку, то зазначений механізм поки що не набув широкого застосування внаслідок недостатньої місткості фондового ринку й обмеженості операцій страхування великих ризиків.

Отже, управління страховим портфелем страхової компанії є нерозривно пов’язаним із усіма бізнес-процесами – формуванням резервів й власного капіталу, андеррайтингом ризиків й тарифною політикою, перестрашуванням (рисунок 1.3).

Проблеми у будь-якій із зазначених сфер або бізнес-процесів неодмінно вплинуть на якість та збалансованість страхового портфеля страховика. До прикладу, встановлення необґрунтованих страхових тарифів може призвести до відтоку страхувальників або ж до зниження обсягів страхових резервів й зниження платоспроможності страхової компанії.

Рисунок 1.3 – Взаємозв’язок управління страховим портфелем з бізнес-процесами у страховій діяльності(складено автором (складено автором на основі узагальнення інформації [4-8; 12; 14; 15; 19; 22; 27-33; 36-38 та ін.])

Нераціональний підхід щодо політики перестраховування може спричинити значну акумуляцію небажаних або надмірних ризиків у страховому портфелі. Порушення в системі управління страховими резервами й власними коштами можуть викликати скороченні маржі платоспроможності страховика й неможливість приймати на страхування великі ризики.

Таким чином, враховуючи важливість формування збалансованого страхового портфеля задля забезпечення стабільності й ефективності діяльності страхової компанії, управління страховим портфелем повинно бути однією із основних складових формування стратегії страховика, а обрані цілі управління, тип та вид страхового портфеля неодмінно узгоджуватися із політикою андеррайтингу, управління резервами й перестраховування.

2 Аналітичні характеристики сучасного стану й передумов забезпечення ефективного управління страховим портфелем страховиків в Україні

2.1 Аналіз стану і тенденцій розвитку діяльності страхових компаній в Україні на сучасному етапі

Характеризуючи сучасні тенденції розвитку страхового ринку в Україні, варто наголосити, що за період з 2018 по 2022 роки кількість страхових компаній зменшилася у 2,4 рази. На кінець 2022 року залишилося лише 128 компаній, проти 155 в довоєнному 2021 році та 281 компанії у 2018 (рисунок 2.1).

Рисунок 2.1 – Динаміка кількості страхових компаній, рівня валових виплат та показника проникнення страхування в Україні за 2018 – 2022 роки (побудовано за даними [23])

Відповідну тенденцію можна пояснити відсутністю стабільності у країні та війною й окупацією східних і південних територій, наслідками пандемії COVID-19, а головною причиною, безумовно, є посиленням нагляду з боку регулятора ринку небанківських фінансових послуг (з 1 липня 2020 року) – Національного банку України. Зокрема, з початку активного регулювання страхового ринку НБУ зменшення кількості страхових компаній фіксується на рівні 26 % у відношенні до попереднього року, навіть за порівняння із роком війни, де він відповідно складав не більше 17 %.

Тобто, найсуттєвіше скорочення кількості страхових компаній в Україні зумовлено не лише війною й пандемією, а передусім встановленням жорстких заходів законодавчого регулювання діяльності вітчизняних страховиків з метою виведення з ринку компаній, котрі не відповідають міжнародним стандартам й новій моделі розвитку страхового ринку

Першорядними індикаторами, за допомогою яких здійснюється оцінювання ролі страхового ринку в економіці країни є: показник проникнення та показник щільності страхування. Вони постійно використовуються головним регулятором страхового ринку (НБУ) для аналізу та планування показників й широко застосовуються у міжнародній практиці.

Дослідження показника проникнення страхування (IPR), що визначається співвідношенням обсягу страхових премій до валового внутрішнього продукту засвідчує, що хоча й відбулось його збільшення на 0,3 % у порівнянні із попереднім роком і у 2022 році він становив – 1,2 %, проте загальна тенденція за період 2018-2022 років є негативною та складає 13 %.

За даними Державного комітету статистики України у “порівнянні з європейськими країнами у нашій країні IPR знаходиться на дуже низькому рівні, так найвищий показник проникнення спостерігається у Франції, Фінляндії, Швейцарії, Великобританії і становить близько 9–11 % ВВП, в Іспанії, Швеції, Німеччині, Австрії він знаходиться на рівні 4–7% ВВП, а в Чехії, Польщі, Угорщині, Болгарії його ставка не перевищує 3%” [10].

Такий низький показник проникнення страхування в Україні свідчить про

те, що темп зростання валових страхових премій нижчий, аніж темп зростання ВВП, та як результат порівняно слаборозвинений страховий ринок. Проте, “НБУ планує зміцнення страхового сектора, що повинно призвести до рівня IPR у 2% до 01.01.2025 р., що задекларовано в Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року” [13].

Показник щільності страхування (Insurance Density ratio) є не менш важливим індикатором рівня фінансової безпеки страхового ринку. Він розраховується як співвідношення розміру страхових премій на 1 особу до всього населення країни. Оцінювання динаміки щільності страхування в Україні свідчить, що за досліджуваний період загалом він зріс з 1171 грн (або з 37,83 дол. США) до 1207 грн (42,64 дол. США) (таблиця 2.1).

Однак, провідні фахівці страхового бізнесу вважають, що при нормальній ситуації на страховому ринку даний показник повинен бути не менше 140 дол. США. “Найвищий показник щільності страхування спостерігається у країнах Європейського Союзу та в розрахунку на одну особу становить 2025 євро на рік, а найнижчий в Румунії (97 євро на особу), Латвія (112 євро), Болгарія (138 євро), проте в Україні цей показник не досягає навіть і 50 дол. США” [25, с. 49-50].

Загалом, у порівнянні з європейськими країнами вітчизняний страховий ринок знаходиться на дуже низькому рівні та демонструє нестабільну динаміку розвитку через низький рівень платоспроможності населення й несприятливий соціально-економічний клімат у країні, котрий спричинений російською агресією.

Слід зауважити, що не зважаючи на зменшення кількості страхових компаній, сумарний розмір їх активів у 2022 році зріс до максимального рівня та становив 70338 млн грн (рисунок 2.2).

Загальне аналітичне спостереження досліджуваних у таблиці 2.1 основних показники діяльності з укладання й виконання договорів страхування в Україні свідчить про відсутність стабільної динаміки розвитку.

Таблиця 2.1 – Основні показники діяльності із укладання й виконання договорів страхування в Україні*

Показник	Роки					Зміна 2022/2021		Зміна 2022/2018	
	2018	2019	2020	2021	2022	Абсолютна (+,-)	Приріст, %	Абсолютна (+,-)	Приріст, %
Кі-сть укладених договорів страхування (тис. од.)	77495	80271	120577	131562	88102	-43460	66,97	+10607	113,69
Вал. страхові премії, млн грн	49367	53001	45176	49708	39616	-10092	79,70	-9751	80,25
Валові страхові премії на 1 дог. страхування, тис. грн	637	660	375	378	450	+72	119,05	-187	70,64
Валові страх. виплати, млн грн	12863	14338	14854	17958	13001	-4957	72,40	+138	101,07
Валові страхові виплати на 1 договір страх-ння, тис. грн	166	179	123	137	148	+11	108,03	-18	89,16
Рівень валових виплат, %	26,06	27,05	32,88	36,13	32,82	-3,31	90,84	+6,76	125,94
Показник проникнення, %	1,39	1,33	1,08	0,91	1,2	+0,29	131,87	-0,19	86,33
Показник щільності стр-ння, грн на 1 особу	1171	1265	1086	1207	н/д	-	-	-	-

* Складено за даними [23]

Не зважаючи на загальне зростання (+ 10607 од.) кількості укладених договорів страхування за період з 77495 одиниць до 88102 одиниць, на кінець періоду спостерігається значне погіршення ситуації щодо обсягів валових страхових премій, сума яких попри зростання у 2019 (максимум – 53001 млн грн) й 2021 роках, за результатами 2022 року знизилась до 39616 млн грн проти 49367 млн грн початкових.

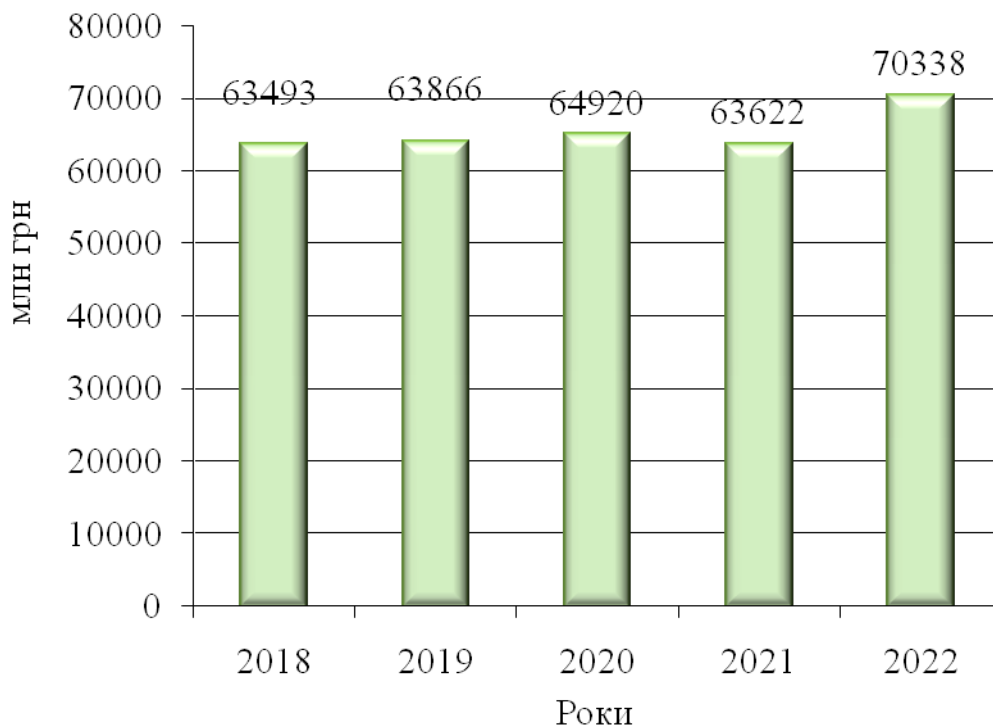

Рисунок 2.2 – Динаміка активів страхових компаній в Україні за 2018-2022 роки (побудовано за даними [23])

Підтвердженням виявленої тенденції до погіршення ефективності страхової діяльності є значне погіршення показника співвідношення валових страхових премій на 1 договір страхування, який з 637 тис грн у 2018 році, при максимальному рівні – 660 тис грн у 2019 році, скоротився до 450 тис грн за даними 2022 року.

Однак, за період 2019-2022 років спостерігається також скорочення обсягів валових страхових виплат, що за максимального рівня 17958 млн грн у 2021 році за даними 2022 року склали лише 13001 млн грн (-4957 млн грн). Проте, у співвідношенні із загальною кількістю укладених договорів, їх сума

була вищою ніж у 2020 й 2021 році та становила 148 тис грн проти 123 і 137 тис грн відповідно, за максимального значення у 2019 році – 179 тис грн.

Загалом рівень валових виплат вітчизняних страховиків у період 2020-2022 років є вищим та знаходиться у діапазоні від 36,13 % (2021 рік) до 32,88 % (2020 рік) у порівнянні із початком періоду дослідження (26,06 % у 2018 й 27,05 % у 2019 році).

Вивчення динаміки обсягів валових страхових премій за видами страхування протягом 2019-2022 років (рисунок 2.3), вказує на досить нестабільну ситуацію із значними стрибкоподібними змінами, максимальна амплітуда яких фіксувалась у період початку війни, що вдалось долати вже у другому півріччі 2022 року.

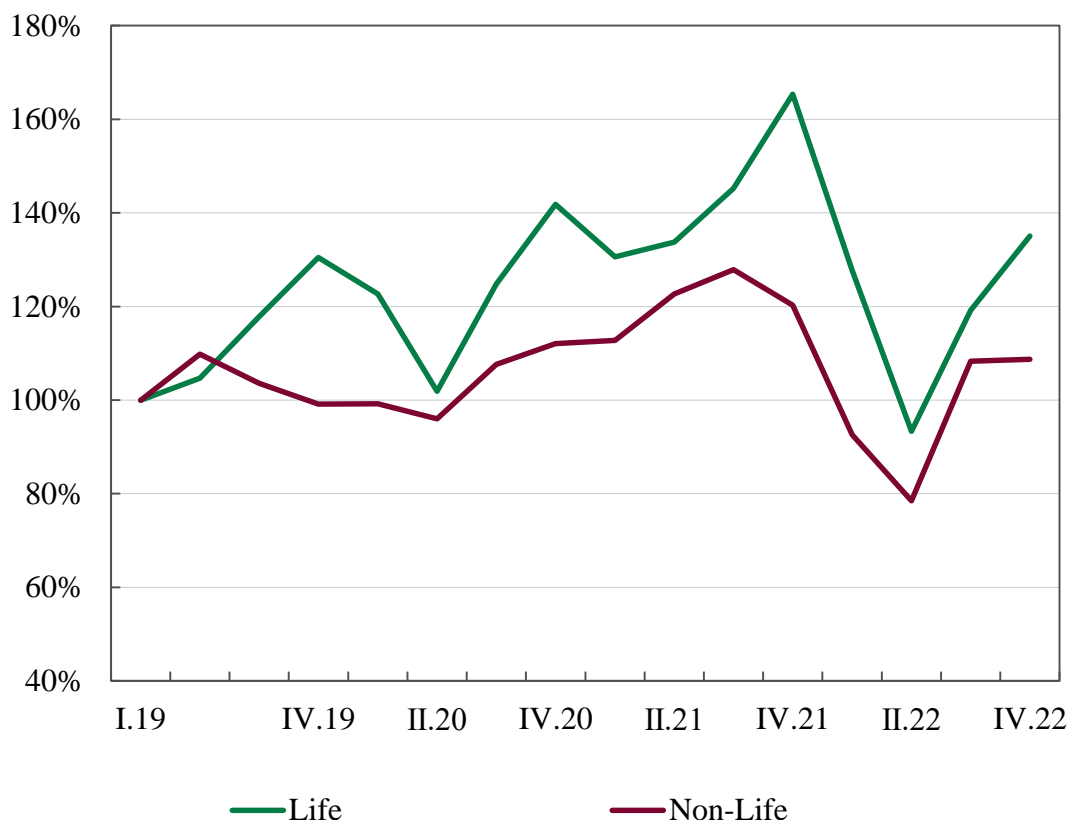

Рисунок 2.3 – Валові страхові премії за видами страхування (без вхідного перестраховання), I квартал 2019 року = 100% [18]*

Щодо динамічних змін валових премій ризикового страхування за типами страхувальників у порівнянні із базовими даними початку 2019 року (рисунок 2.4), при загальній нестабільності змін, необхідно відзначити підсумкове нарощення валових премій саме за результатами співпраці із сегментом фізичних осіб, де кінцевий показник становить 147 % від базового рівня. При набагато нижчій ефективності роботи страховиків із юридичними особами протягом усього періоду дослідження, за даними на кінець 2022 року рівень валових премій порівняно із початком 2019 року становив 78 %, при найбільшому падінні показника за результатами двох кварталів 2022 року та позначкою – 56 %.

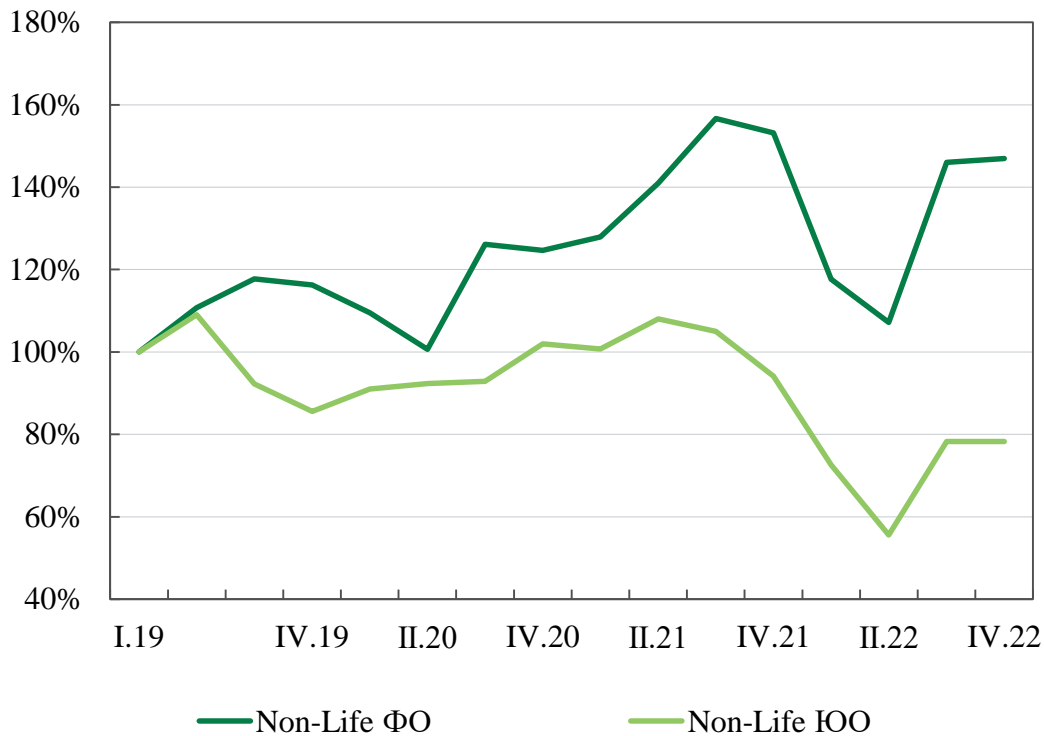

Рисунок 2.4 – Валові премії ризикового страхування за типами страхувальників, I квартал 2019 року = 100% [18]*

Оцінюючи ефективність формування загального страхового портфеля страховиків в Україні у розрізі найпоширеніших видів страхування (рисунок 2.5), спостерігаємо найбільшу концентрацію страхової діяльності на сегменті

автостраховання. За даними на кінець 2022 року “частка премій автостраховання зросла на 10 в. п. до 50% за рахунок зростання обсягів “Зеленої картки” та скорочення обсягів усіх інших видів страхування” [18].

Рисунок 2.5 – Страхові премії і виплати за найпоширенішими видами страхування за даними IV кварталу 2022 року, млрд грн [18]*

* Значення у відсотках показує рівень виплат відповідного виду.

Таким чином, аналіз динаміки основних показників розвитку страхового ринку в Україні вказує на серйозні проблеми, які склалися у довоєнний період та лише посилюються з початком війни.

До основних викликів, з якими стикнувся страховий ринок у період дії воєнного стану слід віднести:

– “посилення регуляторних вимог до страховиків з метою запобігання порушенням критичних фінансових нормативів та обмеження ведення ризикової діяльності. На початку введення в дію воєнного стану регуляторні

вимоги НБУ було послаблено, що дозволило стабілізувати ситуацію на ринку, вистояти і підтримати стабільну роботу. В результаті фіксації ознак порушень страховими компаніями вимоги НБУ було адаптовано та посилено;

- покриття воєнних збитків. Більшість договорів не передбачає покриття таких збитків. Загалом в міжнародній практиці незначна кількість страхових компаній пропонує своїм клієнтам страхування та перестраховання воєнних ризиків;

- виконання зобов'язань за договорами добровільного медичного страхування. НБУ рекомендував використовувати дистанційні способи урегулювання страхових випадків у регіонах ведення бойових дій;

- страхування українців, які виїхали за кордон. Скасовано обмеження щодо необхідності перебування страхувальників на території України під час оформлення полісу. Можливість продовжити дію полісу страхування тих, хто подорожує, та КАСКО дистанційно шляхом оформлення на сайті та оплати банківською картою, надання послуг телемедицини” [5].

Отже, пріоритетними аспектами для підвищення ефективності управління страховим портфелем страховиків в Україні на сучасному етапі, враховуючи визначальний вплив реалізації військово-політичних ризиків та їх наслідків, вважаємо необхідність розробки і впровадження програм “страхування ризиків у найбільш пріоритетних сферах: будівництві, енергетиці, сільському господарстві та інших, які необхідні нашій державі для післявоєнної відбудови. Особливу увагу слід приділити особистому медичному страхуванню та запровадити новий вид страхування від воєнних ризиків, яке обумовлено високим попитом. Впровадження у практиці страхових компаній договорів воєнних ризиків, які будуть актуальні в післявоєнні часи, сприятиме розробці специфічних страхових продуктів, таких як спрацювання мін, неконтрольовані розриви боєприпасів” [5; 11].

2.2 Аналіз результатів фінансово-господарської діяльності ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за період 2020-2022 років

“ПрАТ «СК «Євроінс Україна» створене з метою здійснення підприємницької діяльності у сфері страхування для одержання прибутку та наступного його розподілу між акціонерами” [20].

Основні етапи розвитку страхової компанії у хронологічному порядку [20]:

- “1992 рік: Компанія – один із піонерів страхового ринку незалежної України, почала працювати під назвою "Алькона";
- 2008 рік: Змінили структуру акціонерів, та увійшли до складу німецького холдингу Talanx International AG під оновленим брендом HDI Страхування. Завдяки новим власникам з Німеччини значно поліпшили операційну дисципліну та почали застосовувати сучасні європейські страхові практики;
- 2016 рік: Ще одна зміна власника. Права на акції HDI Страхування перейшли до однієї з найбільших незалежних європейських страхових груп – EUROINS INSURANCE GROUP (EIG), також назва компанії змінилась на Євроінс Україна. З цього моменту експертиза команди Євроінс посилена завдяки багаторічному досвіду EIG на європейському ринку;
- 2017 рік: Прийнято Стратегію Євроінс, яка передбачає активну діяльність в усіх секторах українського страхового ринку. Для цього зібрана потужна команда професіоналів, побудована розгалужена регіональна мережа. Компанія має всі умови для повного та швидкого виконання договірних зобов’язань, здійснення контролю всього процесу взаємодії з клієнтом;
- 2021 рік: Євроінс підтвердила позиції одного із лідерів ринку автострахування, посівши 7-е місце за кількістю реалізованих полісів ОСЦПВ. Понад чверть мільйона клієнтів довірили компанії страхування своєї відповідальності, адже Євроінс повністю відповідає встановленим стандартам

обслуговування клієнтів. У щоквартальному рейтингу діяльності – «Світлофор», компанія отримує зелене світло від МТСБУ. Також Євроінс приєдналась до НАСУ – найбільшого об'єднання ключових платоспроможних страховиків України, яке впроваджує високі стандарти діяльності на ринку. Компанія запустила повний цикл онлайн-продажу найбільш популярних продуктів: ОСЦПВ, КАСКО, туристичного страхування. Активно розвивається добровільне медичне страхування (ДМС). Клієнтам пропонуються індивідуальні програми та готові рішення, у тому числі з покриттям COVID-19» [20].

За інформацією ПрАТ «СК «Євроінс Україна» [20] страховик пропонує широкий вибір страхових послуг, зокрема:

- “добровільне медичне страхування;
 - добровільне страхування від нещасних випадків;
 - добровільне автострахування КАСКО;
 - добровільне страхування майна;
 - добровільне страхування від нещасного випадку;
 - страхування від вогневих ризиків;
 - обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності автовласників (ОСЦПВ);
 - обов'язкове страхування предмета іпотеки;
 - обов'язкове страхування відповідальності власників зброї та ін.”
- [20].

ПрАТ «СК «Євроінс Україна» пропонує послуги з індивідуального й корпоративного страхування. У пропозицію щодо страхових продуктів включено широкий асортимент програм із можливістю он-лайн оформлення: «Автоцивілка стандарт», «Автоцивілка плюс», «Автоцивілка Все включено», «КАСКО Light онлайн», «ЄВРОзахист у дорозі», «Страхування для подорожі за кордон», «Health insurance for foreigners + Covid-19» [20].

Для проведення аналізу фінансово-майнового забезпечення ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за 2020-2022 роки використаємо дані фінансової звітності страховика (Додатки В, Г, Д).

Аналітичні дослідження доцільно розпочати з вивчення стану та динаміки показників активів страховика за період 2020-2022 років. Згідно проведених досліджень спостерігалась тенденція до нарощення обсягів загальних активів протягом досліджуваного періоду (рисунок 2.6).

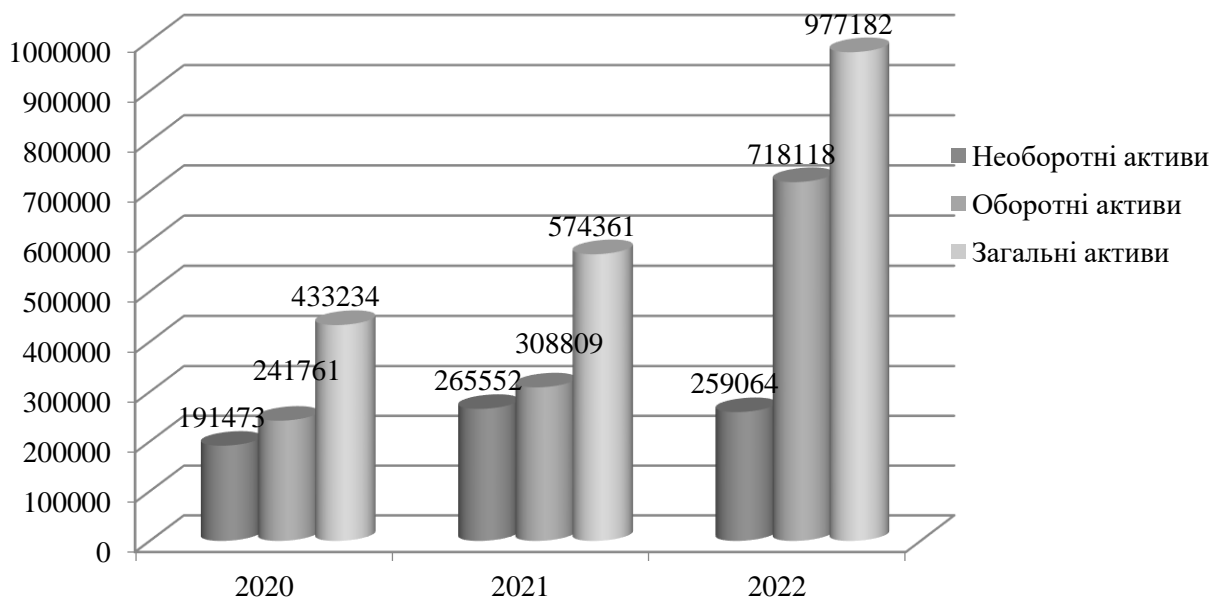

Рисунок 2.5 – Динаміка активів ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за період 2020-2022 років, тис. грн

Щодо впливу основних складових, то варто зазначити, що на кінець звітного періоду, у 2022 році, необоротні активи ПрАТ «СК «Євроінс Україна» становили – 259064 тис. грн, порівняно із 191473 тис. грн у 2020 році (таблиця 2.2). Найбільший приріст було зафіксовано за даними 2021 року, що становив – 38,69 % (абсолютна зміна складає + 74079 тис. грн).

Щодо основних складових необоротних активів ПрАТ «СК «Євроінс Україна», то зокрема нематеріальні активи з 19025 тис. грн зросли до 23906 тис. грн (тобто + 22,45 % у 2021 й + 2,62 % у 2022 році).

Таблиця 2.2 – Аналіз активів ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за період 2020-2022 років (складено на основі інформації [20])

Актив	2020 рік, тис. грн	2021 рік, тис. грн	2022 рік, тис. грн	2021/2020		2022/2021	
				зміна (+/-) тис. грн	темп зростання %	зміна (+/-) тис. грн	темп зростання %
1	2	3	4	5	6	7	8
I. Необоротні активи							
Нематер. активи (залишкова вартість)	19025	23296	23906	+4271	22,45	+610	2,62
Основні засоби	57006	53897	48713	-3109	-5,45	-5184	-9,62
Ін. фінансові інвестиції	4256	7401	0	+3145	73,90	-7401	-100,00
Відстрочені податкові активи	2264	9982	3620	+7718	340,90	-6362	-63,73
Відстрочені аквізаційні витрати	56806	82740	73277	+25934	45,65	-9463	-11,44
Залишок коштів у централіз. страхових резервних фондах	52116	88236	109548	+36120	69,31	+21312	24,15
Усього за розділом I	191473	265552	259064	+74079	38,69	-6488	-2,44
II. Оборотні активи							
Виробничі запаси	1399	1071	1005	-328	-23,45	-66	-6,16
Дебітор.заборгованість за товари, роботи, послуги	61841	57375	94085	-4466	-7,22	+36710	63,98
Дебіторська заборгованість за рахунками:							
- за бюджетом	86	165	184	79	91,86	+19	11,52

Кінець таблиці 2.1

1	2	3	4	5	6	7	8
- за виданими авансами	3016	2565	5121	-451	-14,95	+2556	99,65
- з нарахованих доходів	1433	2317	4408	+884	61,69	+2091	90,25
Ін. поточна дебіторська заборгованість	811	5822	3585	+5011	617,88	-2237	-38,42
Поточні фінансові інвестиції	41157	94492	82491	+53335	129,59	-12001	-12,70
Гроші та їх еквіваленти	56397	45151	126682	-11246	-19,94	+81531	180,57
Частка перестраховика у страх. резервах	74621	99872	400557	+25251	33,84	+300685	301,07
Усього за розділом II	241761	308809	718118	+67048	27,73	+409309	132,54
Баланс	433234	574361	977182	+141127	32,58	+402821	70,13

Основні засоби страховика за досліджуваний період зменшувались та з рівня 57006 тис. грн на початку періоду (2020 рік) скоротились до 48713 тис. грн у 2022 році.

Протягом 2020-2022 років значний вплив на формування загального обсягу активів ПрАТ «СК «Євроінс Україна» становили відстрочені аквізаційні витрати, які в 2022 році склали 73277 тис. грн й залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах, що за відповідний період було фактично подвоєно (до показника – 109548 тис. грн у 2022 році).

Щодо обсягів оборотних активів страхової компанії, то протягом 2020-2022 років спостерігалось також їх нарощення, зокрема з 241761 тис. грн у 2020 їх обсяг збільшився до 718118 тис. грн у 2022 році. Першорядний вплив на зазначені зміни було спричинено суттєвим зростанням обсягів дебіторської заборгованості страховика за товари, роботи, послуги (із 61841 тис. грн до 94085 тис. грн), а також зростанням обсягів грошових коштів і їх еквівалентів

(із рівня 56397 тис. грн до 126682 тис. грн) й прирощенням частки перестраховика у страхових резервах (з рівня 74621 тис. грн до 400557 тис. грн).

За рахунок описаних динамічних змін було досягнуто зростання загальних обсягів активів ПрАТ «СК «Євроінс Україна» з 433234 тис. грн у 2020 році, до 574361 тис. грн у 2021 та максимального рівня – 977182 тис. грн у 2022 році (темпи приросту становили + 32,58 та + 70,13 % відповідно).

Продовжити вивчення фінансово-майнового забезпечення ПрАТ «СК «Євроінс Україна» доцільно вивченням стану й динаміки показників капіталу, зобов'язань і забезпечень за період 2020-2022 років (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 – Аналіз капіталу, зобов'язань і забезпечень ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за період 2020-2022 років (складено на основі інформації [20])

Пасив	2020 рік, тис. грн	2021 рік, тис. грн	2022 рік, тис. грн	2021/2020		2022/2021	
				зміна (+/-) тис. грн	темп зростан ня %	зміна (+/-) тис. грн	темп зростан ня %
1	2	3	4	5	6	7	8
I. Власний капітал							
Зареєстрований капітал	72684	77940	77940	+5256	7,23	0	0,00
Капітал в дооцінках	48191	46586	42519	-1605	-3,33	-4067	-8,73
Додатк. капітал	89997	137306	137306	+47309	52,57	0	0,00
Емісійний дохід	62152	109461	109461	+47309	76,12	0	0,00
Резервний капітал	1867	3744	3744	+1877	100,54	0	0,00
Нерозподіл. прибуток (непокритий збиток)	-100412	-106400	-85673	-5988	5,96	+20727	-19,48
Інші резерви	17345	18194	15425	+849	4,89	-2769	-15,22
Усього за розділом I	129672	177370	191261	+47698	36,78	+13891	7,83
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення							
Страхові резерви	209143	308112	602779	+98969	47,32	+294667	95,64
Усього за розділом II	209143	308112	602779	+98969	47,32	+294667	95,64

Кінець таблиці 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8
III. Поточні зобов'язання і забезпечення							
Поточ. кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	4609	5592	11102	+983	21,33	+5510	98,53
Пот. кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	3019	3638	5168	+619	20,50	+1530	42,06
Поточна кредиторська заборг. за розрахунками зі страхування	424	730	376	+306	72,17	-354	-48,49
Поточна кредиторська заборг. з оплати праці	1391	1774	1419	+383	27,53	-355	-20,01
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	3585	5556	5268	+1971	54,98	-288	-5,18
Поточна кред. заборгованість за страховою діяльністю	674	1257	1525	+583	86,50	+268	21,32
Поточні забезпечення	5445	5348	10469	-97	-1,78	+5121	95,76
Інші поточні зобов'язання	75272	64984	147815	-10288	-13,67	+82831	127,46
Усього за розділом III	94419	88879	183142	-5540	-5,87	+94263	106,06
Баланс	433234	574361	977182	+141127	32,58	+402821	70,13

Аналітичне вивчення показників власного капіталу ПрАТ «СК «Євроінс Україна» свідчить про тенденцію до нарощення його обсягів за період 2020-2022 років (рисунок 2.6). Так, з рівня 129672 тис. грн у 2020 році власний капітал страховика зріс до 191261 тис. грн у 2022. Найсуттєвішим зростанням у 36,78 % вирізнялась зміна, зафіксована за даними 2021 року, коли сума власного капіталу зросла дорівня – 177370 тис. грн.

Важливими факторами зазначених позитивних змін для досліджуваного ПрАТ «СК «Євроінс Україна» стосовно обсягу власного капіталу стало: прирощення суми зареєстрованого капіталу до 77940 тис. грн (+ 7,23 %) у 2021 році проти 72684 тис. грн у 2020. Окрім того, за результатами 2021 року значно зросли обсяги додаткового капіталу (приріст становить 52,57 %) та емісійного доходу (приріст становить 76,12 %) до сумарного рівня 137306 тис. грн та

109461 тис. грн відповідно. Проте у 2022 році за вказаними показниками власного капіталу страховика змін не відбувалось.

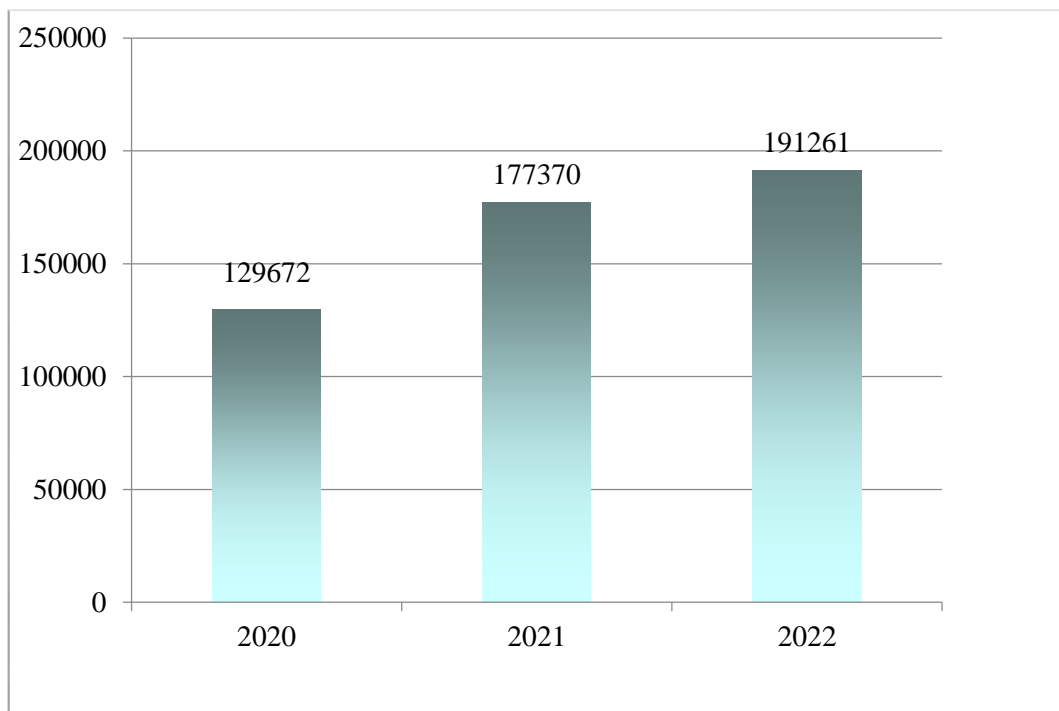

Рисунок 2.6 – Динаміка власного капіталу ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за період 2020-2022 років, тис. грн

Особливо варто відмітити, зменшення обсягів непокритого збитку ПрАТ «СК «Євроінс Україна» на 20727 тис. грн до показника 85673 тис. грн у 2022 році порівняно із 106400 тис. грн у 2021.

Довгострокові зобов'язання і забезпечення протягом 2020-2022 років ПрАТ «СК «Євроінс Україна» формувались виключно за рахунок страхових резервів. Так, їх обсяги було значно збільшено страховиком у 2022 році до 602779 тис. грн проти 209143 тис. грн початкових у 2020 році (рисунок 2.7), темп зростання у 2022 році порівняно із рівнем 2021 становив 95,64 %.

Складові поточних зобов'язань та забезпечень ПрАТ «СК «Євроінс Україна» у 2021 році, окрім обсягів поточних забезпечень (- 97 тис. грн) вирізнялись тенденціями до зростання. Проте, у 2022 році показники змінювались неоднорідно. Так, зокрема у страховика зросла поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги, за розрахунками з

бюджетом, за страховою діяльністю та інші поточні зобов'язання, а поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування, з оплати праці та за одержаними авансами навпаки скоротилась. За рахунок відповідного впливу складових сумарний показник поточних зобов'язань та забезпечень у 2021 році зменшився до 88879 тис. грн (- 5540 тис. грн), а у 2022 році зріс до рівня 183142 тис. грн (+ 402821 тис.грн) (таблиця 2.2, рисунок 2.7). Окрім того, варто відмітити значне переважання обсягів довгострокових зобов'язань та забезпечень ПрАТ «СК «Євроінс Україна» над обсягами поточних зобов'язань і забезпечень протягом 2020-2022 років.

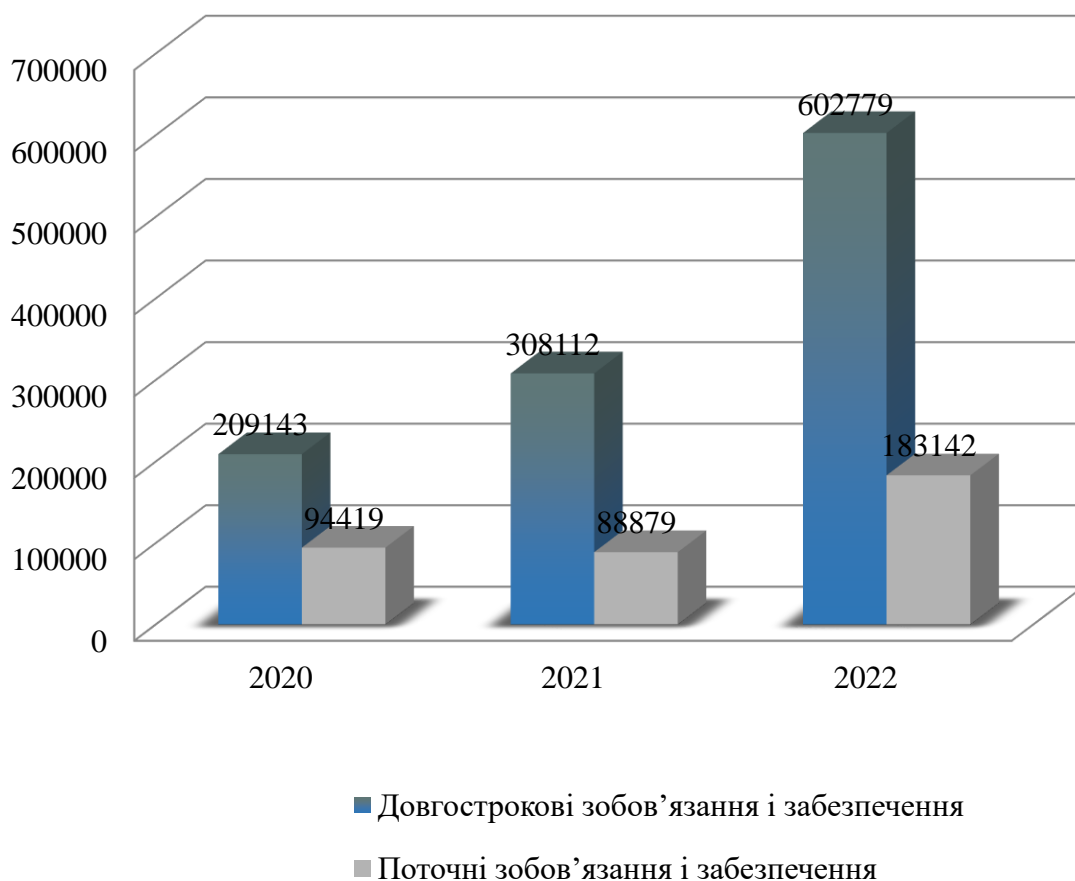

Рисунок 2.7 – Динаміка зобов'язань та забезпечень ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за період 2020-2022 років, тис. грн

Із урахуванням того, що загальна результативність укладення й виконання договорів страхової компанії може бути оцінена за показниками

фінансової звітності далі необхідно провести аналіз фінансових результатів досліджуваного ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за період 2020-2022 років.

Фактично, загальний сумарний показник прибутку страхової компанії за певний період буде узагальненням фінансових результатів від усіх видів діяльності – страхової (основна), інвестиційної і фінансової. Прибуток від страхової діяльності – різниця між сумою зароблених страхових премій й собівартістю наданих страхових послуг.

Отже, аналізуючи наяві фінансові результати діяльності досліджуваного страховика, спостерігаємо, що сумарно чисті зароблені страхові премії ПрАТ «СК «Євроінс Україна» у 2022 році були вищими початкового рівня та становили 390894 тис. грн (проти 246506 тис. грн у 2020), проте меншими показника 2021 року у 394321 тис. грн. (таблиця 2.3), що свідчить про загальне нарощення обсягів страхової діяльності компанії, проте також вказує на безпосередній вплив військових подій у країні. Ще більш помітно це за змінами валових сум підписаних премій страховика, що максимально збільшились у 2021 році до 583579 тис. грн (проти 344239 тис. грн у 2020) та зазнали найвідчутнішого скорочення у 2022 році до 469125 тис. грн (-114454 тис. грн або на -19,61 %).

Активно працюючи з клієнтською базою та формуючи страховий портфель, страховик здійснював передачу прийнятих на страхування ризиків у перестраховання, що також вирізнялось вже визначеними тенденціями. Максимальний рівень премій, переданих у перестраховання був зафіксований у 2021 році та становив – 130980 тис. грн.

Щодо валової суми зміни резерву незароблених премій та зміни частки перестраховиків у резерві незароблених премій ПрАТ «СК «Євроінс Україна», то за результатами 2022 року вони за даними фінансової звітності взагалі вирізнялись від'ємними значеннями та становили -28337 тис. грн та -8499 тис. грн відповідно.

Щодо собівартості реалізованих страхових послуг ПрАТ «СК «Євроінс Україна», то варто відмітити також її загальне зростання із основними

Таблиця 2.3 – Аналіз фінансових результатів діяльності
 ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за період 2020-2022 років (складено на основі
 інформації [20])

Показник	2020 рік, тис. грн	2021 рік, тис. грн	2022 рік, тис. грн	2021/2020		2022/2021	
				зміна (+/-) тис. грн	темп зростання %	зміна (+/-) тис. грн	темп зростання %
1	2	3	4	5	6	7	8
Чисті зароблені страхові премії	246506	394321	390894	+147815	59,96	-3427	-0,87
Премії підписані, валова сума	344239	583579	469125	+239340	69,53	-114454	-19,61
Премії, передані у перестраховування	79328	130980	98069	+51652	65,11	-32911	-25,13
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	43684	71851	-28337	+28167	64,48	-100188	-139,44
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	25279	13573	-8499	-11706	-46,31	-22072	-162,62
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	17199	27542	26617	+10343	60,14	-925	-3,36
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	85419	147099	133332	+61680	72,21	-13767	-9,36
Валовий: прибуток	143888	219680	230945	+75792	52,67	+11265	5,13
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	7525	-16440	-13820	-23965	-318,47	+2620	-15,94
Зміна інших страхових резервів, валова сума	-1707	-27118	-323004	-25411	1488,64	-295886	1091,11
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	9232	10678	309184	+1446	15,66	+298506	2795,52
Інші операційні доходи	24256	43008	47759	+18752	77,31	+4751	11,05

Кінець таблиці 2.3

1	2	3	4	5	6	7	8
Адміністративні витрати	35394	42563	41590	+7169	20,25	-973	-2,29
Витрати на збут	117293	194488	185873	+77195	65,81	-8615	-4,43
Інші операційні витрати	5009	16096	21188	+11087	221,34	+5092	31,64
Фінансовий результат від операційної діяльності:							
прибуток (збиток)	17973	-6899	16233	-24872	-138,39	+23132	-335,29
Інші фінансові доходи	29299	12329	21402	-16970	-57,92	+9073	73,59
Інші доходи	0	0	337	0	-	+337	-
Інші витрати	0	0	-	-	-	-	-
Фінансовий результат до оподаткування:							
прибуток (збиток)	47272	5430	37972	-41842	-88,51	+32542	599,30
Витрати (дохід) з податку на прибуток	-9724	-9876	-21620	-152	1,56	-11744	118,91
Чистий фінансовий результат:							
прибуток (збиток)	37548	-4446	16352	-41994	-111,84	+20798	-467,79

зрушеннями у 2021 році до 27542 тис. грн проти 17199 тис. грн у 2020, за даними 2022 року вона становила – 26617 тис. грн (рисунок 2.8).

Чисті понесені збитки за страховими виплатами за період 2020-2022 років також зростали і мали максимальне значення у 2021 році. Зокрема, з початкового рівня 85419 тис. грн у 2020 році вони максимально збільшились (+ 72,21 %) у 2021 до рівня 147099 тис. грн, натомість зазнавши зменшення на 9,36 % у 2022 році та склали 133332 тис. грн.

В загальному динаміка обсягу валового прибутку ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за період 2020-2022 років мала стійку тенденцію до зростання, що

дозволило страховику суттєво збільшити суму з 143888 тис. грн у 2020 до 230945 тис. грн у 2022, показник 2021 року становив – 219680 тис. грн.

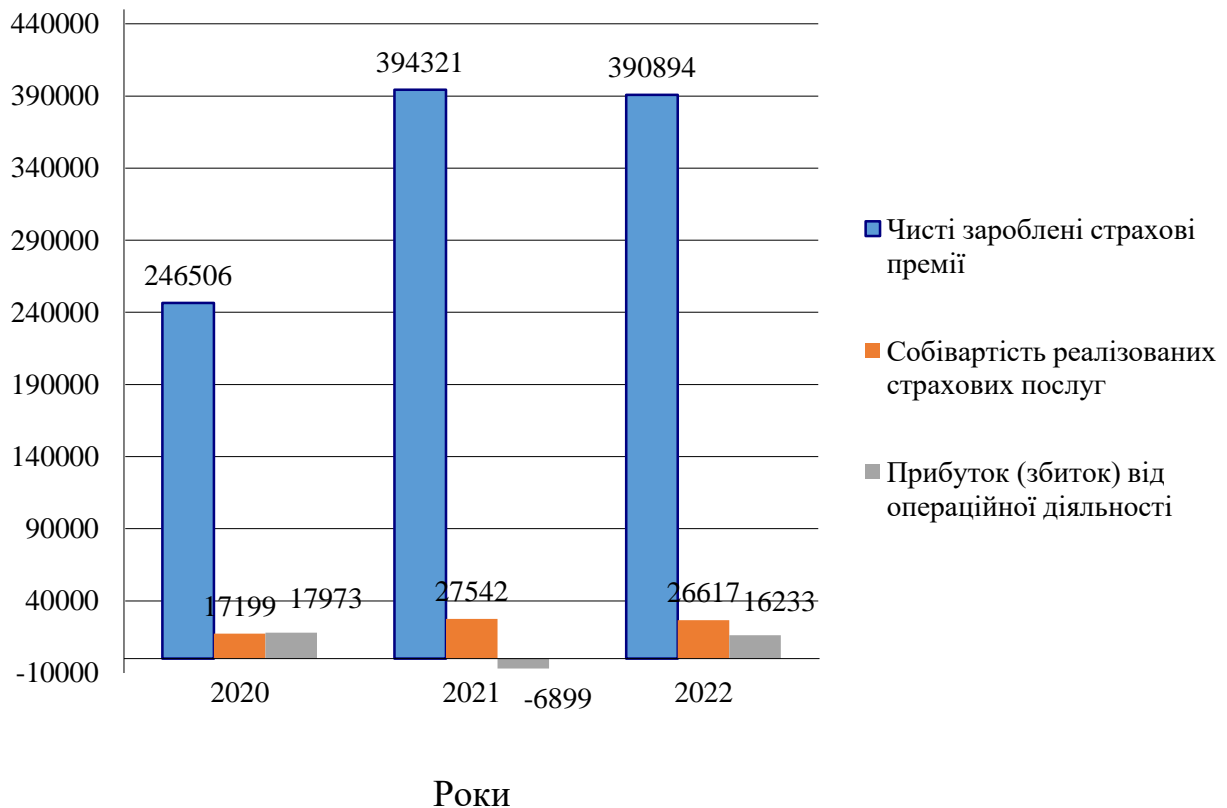

Рисунок 2.8 – Динаміка основних фінансових результатів страхової діяльності
ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за період 2020-2022 років, тис. грн

Інші операційні доходи страхової компанії протягом досліджуваного періоду також постійно зростали (з 24256 тис. грн до 47759 тис. грн), проте їх вплив на формування фінансового результату від операційної діяльності не мав суттєвого впливу.

Щодо впливу витратної складової на результати страхової діяльності, то необхідно також виділити різке їх зростання у 2021 році, що пов'язано із значними нарощеннями обсягів страхової діяльності страховика та відповідними їх зменшеннями у 2022 році. Зокрема, адміністративні витрати з рівня 35394 тис. грн у 2020 році за даними 2021 зросли до 42563 тис. грн та скоротились у наступному 2022 до 41590 тис. грн. Постійне зростання зростання

у 2020-2022 роках відбувалось лише за обсягами інших операційних витрат – з 5009 до 16096 та 21188 тис. грн відповідно.

В результаті впливу описаних факторів фінансовий результат від операційної діяльності ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за період 2020-2022 років формувався наступним чином: у 2020 році страховик отримав прибуток на суму 17973 тис. грн, у 2021 році – збиток у розмірі 6899 тис. грн та в 2022 році, при всіх негативних факторах зовнішнього впливу, спрацював ефективніше та отримав прибуток відповідно у розмірі – 16233 тис. грн (рисунок 2.8).

Враховуючи вплив доходів фінансово-інвестиційної діяльності страховика та витрат з податку на прибуток, чистий фінансовий результат ПрАТ «СК «Євроінс Україна» у 2020-2021 роках мав різнонаправлені зміни (рисунок 2.9).

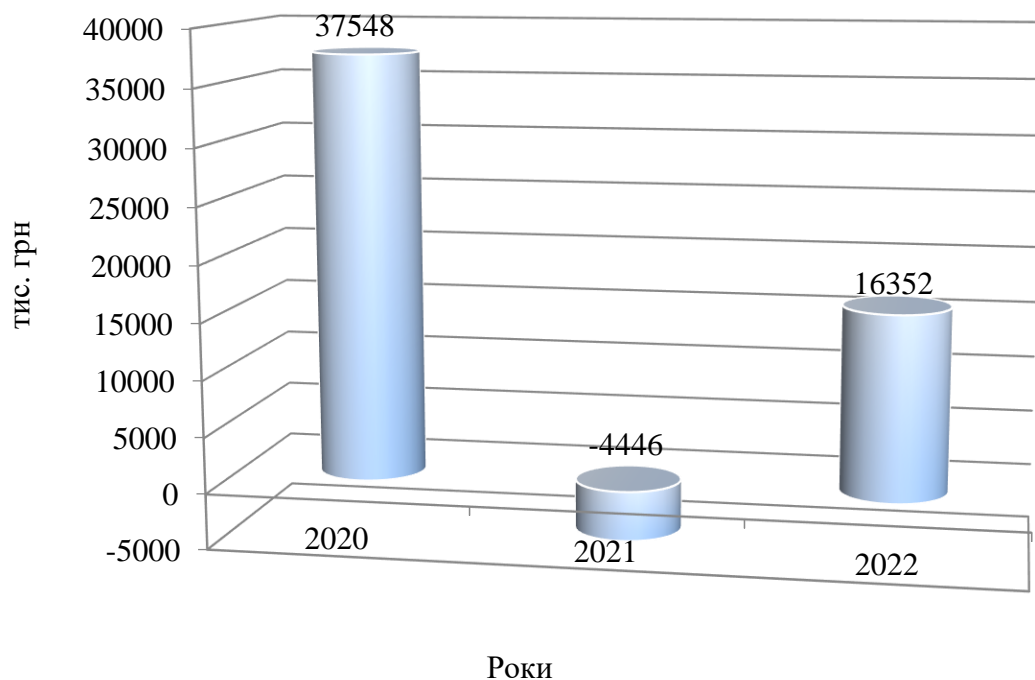

Рисунок 2.9 – Динаміка чистого прибутку (збитку) ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за період 2020-2022 років

Так за результатами 2020 року досліджувана страхова компанія отримала чистий прибуток на суму 37548 тис. грн, проте вже у 2021 мала чистий збиток у

розмірі 4446 тис. грн, що вдалось подолати й отримати 16352 тис. грн чистого прибутку у наступному 2022 році.

Узагальнення результатів проведених аналітичних досліджень стану та динаміки результатів фінансово-господарської діяльності ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за період 2020-2022 років свідчить про значний вплив воєнних дій та їх наслідків на загальну ефективність страхової діяльності страховика, що при вже наявних умовах та факторах впливу на ведення страхового бізнесу в Україні, потребує більш ретельної роботи в аспекті управління страховим портфелем особливо щодо його оптимізації та диверсифікації задля забезпечення стабільного розвитку та підвищення конкурентоспроможності страховика.

3 Напрями удосконалення управління страховим портфелем страхової компанії за матеріалами ПрАТ «СК «Євроінс Україна»

Зважаючи на те, що центральними маркерами успішної роботи страхової компанії є активне зростання клієнтського портфеля й обсягу акумульованих премій, детального дослідження потребує сформований страховий портфель ПрАТ «СК «Євроінс Україна» та показники страхової діяльності у розрізі ключових структуроутворюючих елементів.

Так, проведений у таблиці 3.1, на основі інформації звітності страховика (додаток В, Г, Д), аналіз страхового портфеля ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за період 2020-2022 років за акумульованими преміями відображає вплив загальнодержавних факторів та відповідність визначеним у попередньому розділі кваліфікаційної роботи відповідним тенденціям змін показників ефективності фінансово-господарської діяльності.

Таблиця 3.1 – Аналіз страхового портфеля ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за період 2020-2022 років за акумульованими преміями*

Показник	2020 рік, тис. грн	2021 рік, тис. грн	Відхилення 2021/2020		2022 рік, тис. грн	Відхилення 2022/2021	
			(+, -) тис. грн	%		(+, -) тис. грн	%
1	2	3	4	5	6	7	8
Страхування назем. транспорту, крім залізничного (Д)	75221	92986	+17765	23,62	55561	-37425	-40,25

Кінець таблиці 3.1

1	2	3	4	5	6	7	8
Страховання цивільної відповідальн. власників транспортних засобів (за звичайними договорами) (О)	169006	265396	+96390	57,03	286702	+21306	8,03
Мед. страхування (Д)	23307	72391	+49084	210,60	51226	-21165	-29,24
Страховання відповідальності перед третіми особ. (Д)	19851	26520	+6669	33,60	6891	-19629	-74,02
Страховання вантажів та багажу (Д)	11994	12783	+789	6,58	7892	-4891	-38,26
Інші види страхування	44860	113503	+68643	153,02	60853	-52650	-46,39
Усього	344239	583579	+239340	69,53	469125	-114454	-19,61

*(Д) – добровільне страхування, (О) – обов’язкове страхування

Так, за даними 2021 року у порівнянні із початком періоду дослідження спостерігається нарощення страхових премій за всіма видами страхування, що в підсумку забезпечило вагоме нарощення страхового портфеля ПрАТ «СК «Євроінс Україна» до рівня 583579 тис. грн у порівнянні із 344239 тис. грн початкових. Найсуттєвішим зростанням у 210,6 % (що

становить + 49084 тис. грн), враховуючи вплив пандемії COVID-19, вирізнялось нарощення обсягів добровільного медичного страхування.

Проте, найсуттєвіший вплив на формування загальних обсягів страхового портфеля у 2021 році справляли зростання премій з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (+ 96390 тис. грн) та інші види страхування (+ 68643 тис. грн).

Натомість за результатами 2022 року, враховуючи безпосередній вплив військових подій на всі сфери життя, спостерігаємо значне погіршення обсягів страхової діяльності ПрАТ «СК «Євроінс Україна», тобто зниження рівня акумульованих валових страхових премій, окрім єдиного нарощення на суму 21306 тис. грн за договорами обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. Із урахуванням чого валові страхові премії, зібрані страховою компанією у 2022 році становили 469125 тис. грн, що на 114454 тис. грн менше рівня попереднього року.

Враховуючи зазначене, темпи змін страхових премій ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за період 2020-2022 років зазнали значного уповільнення (рисунок 3.1).

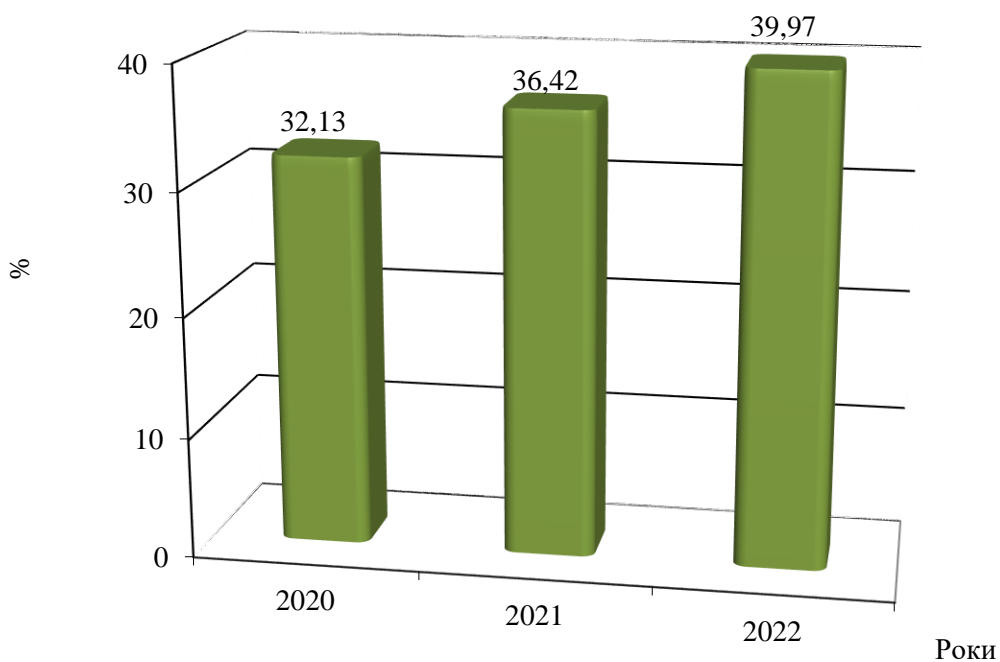

Рисунок 3.1 – Темпи зміни валових страхових премій ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за період 2020-2022 років (побудовано на основі інформації [20])

Загалом, оцінюючи структуру страхового портфеля ПрАТ «СК «Євроінс Україна» у 2022 році за акумульованими преміями (рисунок 3.2) спостерігаємо значну концентрацію формування страхового портфеля на транспортних видах страхування. Так, найбільші частки в портфелі компанії зайняли обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів (за звичайними договорами) (61%), КАСКО (12%) та добровільне медичне страхування (11%). Сумарна частка інших видів страхування в структурі страхового портфеля страховика у 2022 році становила 16 %.

Рисунок 3.2 – Структура страхового портфеля ПрАТ «СК «Євроінс Україна» у 2022 році за акумульованими преміями (побудовано на основі інформації [20])

Аналіз страхового портфеля ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за період 2020-2022 років за основними видами страхування у розрізі змін страхових відшкодувань (таблиця 3.2) вказує на зростання обсягів страхових відшкодувань за всіма базовими видами страхування. Так, зокрема в даному аспекті, показниками-лідерами виступають збільшення сум страхових відшкодувань з автотранспортного (+ 18140 тис. грн та + 45189 тис. грн) та медичного страхування (+ 27165 тис. грн).

Таблиця 3.2 – Аналіз страхового портфеля ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за період 2020-2022 років за обсягами валових страхових відшкодувань*

Показник	2020 рік, тис. грн	2021 рік, тис. грн	Відхилення 2021/2020		2022 рік, тис. грн	Відхилення 2022/2021	
			(+, -) тис. грн	%		(+, -) тис. грн	%
1	2	3	5	6		7	8
Страхування назем. транспорту, крім залізничного (Д)	37265	55405	+18140	48,68	32022	-23383	-42,20
Страхування цивільної відповідальності власників трансп. засобів (за звичайними договорами) (О)	58832	104021	+45189	76,81	117695	+13674	13,15

Кінець таблиці 3.2

1	2	3	4	5	6	7	8
Медичне страхування (Д)	11489	38654	+27165	236,44	34667	-3987	-10,31
Страхування від вогневих ризиків й ризиків стихійних явищ (Д)	152	9088	+8936	5878,95	4	-9084	-99,96
Інші види страхування	2864	5382	+2518	87,92	3131	-2251	-41,82
Усього	110602	2212550	+2101948	1900,46	187519	-2025031	-91,52

*(Д) – добровільне страхування, (О) – обов’язкове страхування

Загалом, протягом 2020-2022 років найбільші суми валових страхових відшкодувань страховика були за договорами ОСЦПВ, що при щорічному зростанні на 76,81 % й 13,15 % відповідно, зросли із рівня 58832 тис. грн до рівня – 117695 тис. грн.

Валові страхові відшкодування за договорами КАСКО (добровільне страхування наземного транспорту) за результатами 2022 року, не дивлячись на значне збільшення у 2021 були навіть меншими за початковий рівень у розмірі 37265 тис. грн та становили 32022 тис. грн.

Валові страхові відшкодування ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за договорами добровільного медичного страхування, не зважаючи на стрибкоподібне зростання у 2,36 рази за даними 2021 року (до 38654 тис. грн проти 11489 тис. грн початкових), за 2022 рік скоротились на 10,31 % та становили – 34667 тис. грн.

Щодо обсягів валових страхових відшкодувань ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за іншими видами страхування за даний період, то вони не мали значного впливу на загальні підсумкові показники.

В результаті описаних змін, страховиком було суттєво зменшено загальні обсяги валових страхових відшкодувань за 2022 рік на 2025031 тис. грн до показника 187519 тис. грн.

Загальна структура страхового портфеля ПрАТ «СК «Євроінс Україна» у 2022 році за обсягами валових страхових відшкодувань відображена на рисунку 3.3.

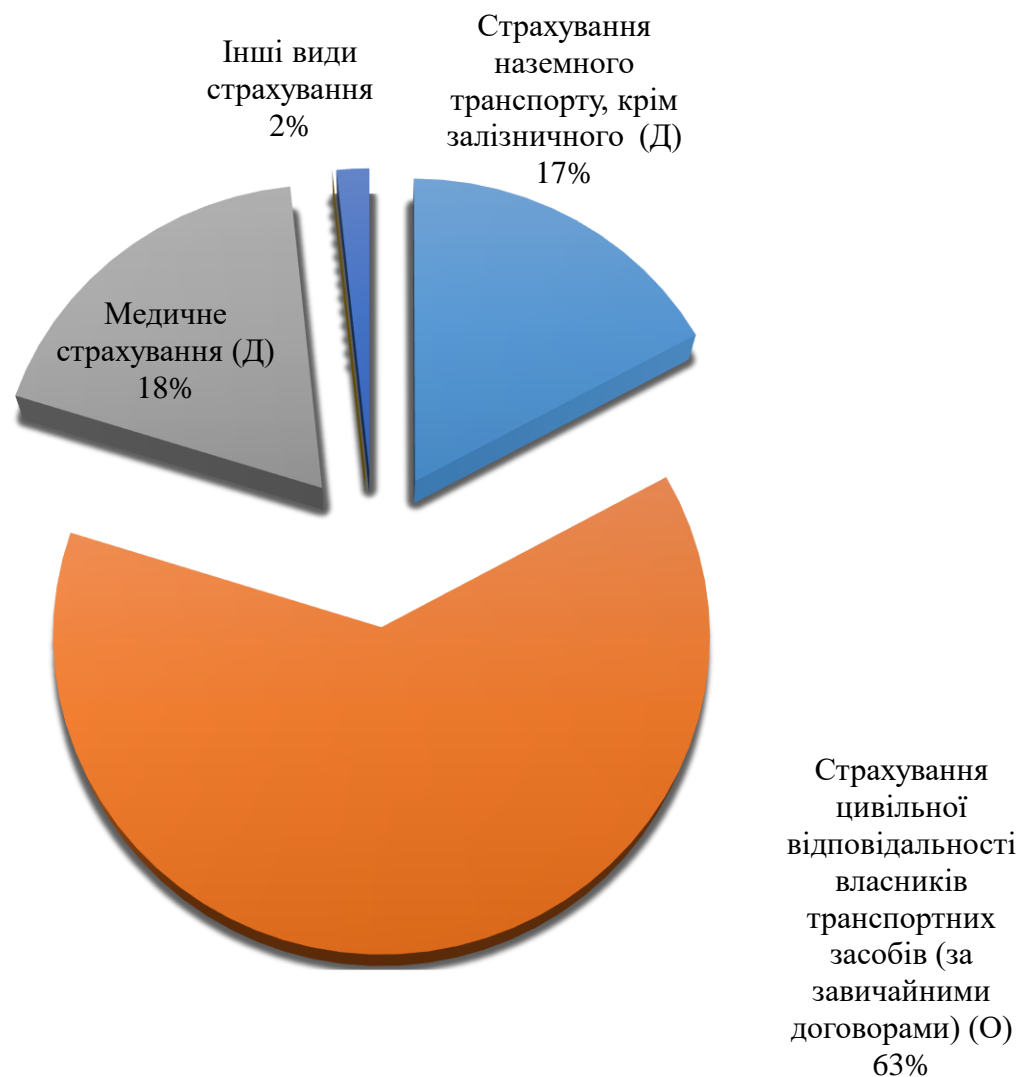

Рисунок 3.3 – Структура страхового портфеля ПрАТ «СК «Євроінс Україна» у 2022 році за обсягами валових страхових відшкодувань (побудовано на основі інформації [20])

Враховуючи попередньо отримані результати, для визначення актуальних напрямів удосконалення управління страховим портфелем, вважаємо за доцільне також прослідкувати динаміку рівня страхових виплат ПрАТ «СК «Євроінс Україна» протягом досліджуваного періоду (рисунок 3.4).

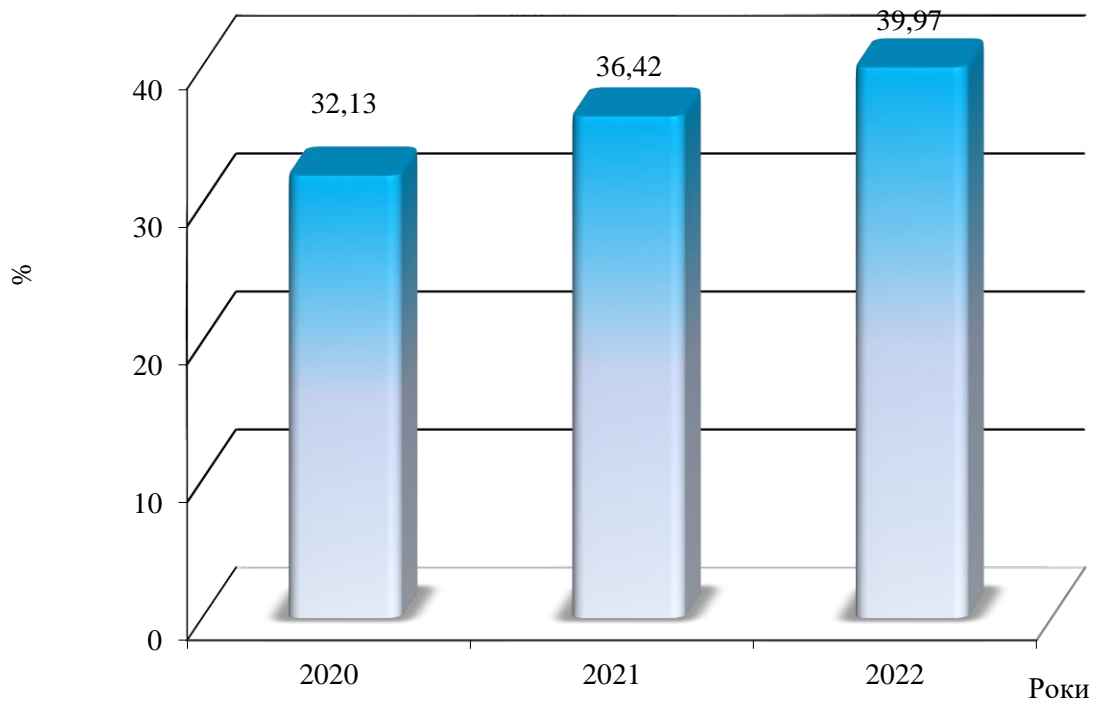

Рисунок 3.4 – Динаміка рівня страхових виплат ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за період 2020-2022 років (побудовано на основі інформації [20])

Отже, за період 2020-2022 років спостерігається поступове збільшення показників рівня страхових виплат ПрАТ «СК «Євроінс Україна» з 32,13 % до 36,42 % та кінцевих – 39,97 %, що у порівнянні із відповідними показниками по страховому сектору [23] відповідає середньому рівню.

Таким чином, за нестабільності конкурентного середовища й значного впливу військових ризиків та їх наслідків на функціонування страхових компаній за умов змін потреб, очікувань та пріоритетів клієнтів з приводу можливостей співпраці із страховими компаніями, ПрАТ «СК «Євроінс Україна» протягом 2020-2022 років послідовно продовжувало реалізовувати заявлену амбітну мету – “увійти до ТОП-10 страхових компаній в Україні” [17],

активно посилюючи конкурентні позиції у тих секторах, де робота була успішно налагоджена ще до активного розгортання військових дій. За інформацією Я. Ніколова, голови правління ПрАТ «СК «Євроінс Україна» [17]: “Ставка на моторне страхування була зроблена на початку роботи Євроінс в Україні.” Тому, володіючи гарним підґрунтям для подальшого розвитку у цьому секторі, страхова компанія була зосереджена на подальшому якісному покращенні роботи та нарощенні страхового портфеля саме з автострахування.

Дослідження асортиментної пропозиції страхового портфеля ПрАТ «СК «Євроінс Україна» з автострахування для приватних клієнтів (таблиця 3.3) вказує на широкий асортиментний ряд пропонованих для фізичних осіб програм із досить деталізованою інформацією щодо умов співпраці та максимальним спрощенням процедури взаємодії й можливістю обрання найзручнішого страхового продукту серед запропонованих.

Таблиця 3.3 – Асортиментна пропозиція страхового портфеля ПрАТ «СК «Євроінс Україна» з автострахування для приватних клієнтів*

Назва	Умови співпраці, переваги	Ризики, що покриваються	Можливість он-лайн придбання
1	2	3	4
КАСКО			
КАСКО Класичне	Гнучкість у виборі умов страхування; Покриття всіх ризиків, пов'язаних із пошкодженням авто; Підтримка клієнтів 24/7; VIP врегулювання	Механічні пошкодження; Викрадення автомобіля; Гідроудар	Ні
КАСКО Light онлайн	Швидке оформлення – 5 хвилин; Страховий випадок – тільки ДТП з вини водія; Страхова сума – 100 тис. грн; Без огляду авто	Збитки, нанесені власному автомобілю	Так
КАСКО 50/50	Економія до 50 % від вартості полісу; Покриття всіх ризиків, пов'язаних із пошкодженням авто Підтримка клієнтів 24/7; VIP врегулювання	Механічні пошкодження; Викрадення автомобіля; Гідроудар	Ні

Кінець таблиці 3.3

1	2	3	4
ОСЦПВ (Автоцивілка)			
Автоцивілка Все включено	Страховий випадок – тільки ДТП; Включає Автоцивілку; Включає КАСКО – до 100000 грн. на ремонт власного авто; Додатково: медична допомога водію; Додатково: збільшення ліміту відповідальності	Збитки, нанесені майну третіх осіб; Збитки, нанесені життю та здоров'ю третіх осіб; Медична допомога у зв'язку з травмою внаслідок ДТП; Збитки, нанесені власному автомобілю	Так
Автоцивілка стандарт	Швидке оформлення – 5 хвилин; Страховий випадок – тільки ДТП; Додатково: розширений ліміт по майну до 500 тис. грн; Підтримка – 24/7	Збитки, нанесені майну третіх осіб; Збитки, нанесені життю та здоров'ю третіх осіб	Так
Автоцивілка Плюс	Швидке оформлення – 5 хвилин; Страховий випадок – тільки ДТП; Включає додаткове покриття на 100, 200 або 500 тис. грн; Підтримка – 24/7	Збитки, нанесені майну третіх осіб; Збитки, нанесені життю та здоров'ю третіх осіб;	Так
ЄВРОзахист у дорозі	Швидке оформлення – 5 хвилин; Захист здоров'я водія та пасажирів до 100 тис. грн Додатковий ліміт по майну до 210 тис. грн; Додатковий ліміт по життю до 90 тис. грн; Підтримка – 24/7	Збитки, нанесені майну третіх осіб; Збитки, нанесені життю та здоров'ю третіх осіб	Так
Автоцивілка Паперова	Страховий випадок – тільки ДТП; Ліміт відповідальності – 480 тис. грн; Підтримка – 24/7	Збитки, нанесені майну третіх осіб; Збитки, нанесені життю та здоров'ю третіх осіб;	Ні

*Складено за інформацією [20]

Таким чином, залежно від поточного стану страхового ринку й обраної страховиком стратегії доцільними можуть бути певні коригування в структурі наявних у страховому портфелі форм й видів страхування, частках вхідного й вихідного перестраховання за певними об'єктами й видами страхування; тарифні обмеження і обмеження в обсягах відповідальності за окремими об'єктами або ж лініями бізнесу страхової компанії.

Зазначені коригування можуть безпосередньо впливають на тип сформованого портфеля страховика, забезпечуючи можливість «згладжування»

показників й гнучкого реагування на зміни страхового ринку або ж економіки в цілому.

Загалом «реальний» страховий портфель страховика поєднує в собі риси активної й пасивної моделей. Пасивна модель буде ефективною у середньостроковій перспективі й являє собою сукупність класичних страхових портфелів із стабільно низьким стійким доходом – до 10% та досить низьким ризиком від 0,5% до 5%. Активна ж модель страхового портфеля, до якої все частіше звертаються вітчизняні страховики на сучасному етапі, характеризується високим агресивним ступенем ризику – до 25%, поряд із високим, але нестійким доходом до 30%, включаючи індивідуальні й комбіновані страхові портфелі.

Щодо аспекту збалансованості страхового портфеля страховика, то збалансований страховий портфель є переважно високостійким, низькоприбутковим й низьколіквідним. Натомість незбалансований страховий портфель – це портфель агресивного типу, що характеризується превалюванням у його структурі індивідуальної моделі й високим рівнем ризику, відсутністю диверсифікації та наявністю короткострокових договорів, але й високим ступенем ліквідності та високим доходом, проте низькою фінансовою стійкістю. Мета формування незбалансованого портфеля полягає у отриманні високого доходу у короткостроковій перспективі за рахунок перестрашування, тарифної політики, інвестиційної діяльності й хеджування.

Тому, враховуючи реалії сучасного страхового бізнесу в Україні для більшості вітчизняних страховиків, як і для досліджуваного у кваліфікаційній роботі ПрАТ «СК «Євроінс Україна», одними з ключових напрямів удосконалення управління страховим портфелем страхової компанії є визначення його ключової ролі в системі тактичного та стратегічного ризик-менеджменту страховика.

Прогнозування дохідності й ризику по портфелю стає можливим лише за умови постійного тактичного (поточного) моніторингу й стратегічного контролю його результативних показників.

Щодо андерайтингу при активному формуванні й управлінні страховим портфелем здійснюється оцінка відповідності доходу і ризику в структурі груп ризиків, форм і видів страхування. Такий активний моніторинг являє собою безперервний процес, який зводиться до періодичної ревізії (в залежності від частоти змін й коливань економіки) макроекономічних показників (інфляції, зміни облікової ставки тощо). Загалом, чим більшою є кількість довгострокових договорів в структурі портфеля страховика, тим більшим є вплив на нього мають макроекономічні коливання.

В межах пошуку можливостей удосконалення управлінського процесу та визначення страхового портфеля як об'єкту системи ризик-менеджменту, центральним питанням виступає визначення розміру страхової премії за страхову послугу, що має стати втіленням адекватного оцінювання прийнятого обсягу відповідальності. Сукупність існуючих в страховій компанії методів оцінки ризиків, які закріплені у відповідних інструкціях з андерайтингу, має становити основу політики ризик-менеджменту, зокрема також і андерайтингової політики страховика в аспекті формування й управління страховим портфелем. Обґрунтованість та ефективність цієї політики значною мірою визначають фінансову стійкість й конкурентоспроможність страхової компанії.

Варто зауважити, що якість формування та управління страховим портфелем ПрАТ «СК «Євроінс Україна» як і інших страховиків напряму залежить від ефективності виконання функцій андерайтингу, зокрема з оцінки ризиків й визначення адекватних страхових тарифів і умов страхування, що в загальному спрямовано на досягнення прибутковості страхового портфеля. Таким чином, ключовим завданням андерайтера є формування оптимального, з точки зору визначених фінансово-економічних цілей страхової компанії, страхового портфеля. При цьому формування страхових тарифів є найважливішим елементом андерайтерської політики.

На рисунку 3.5 подано схематичне зображення пропонованої до застосування організаційно-функціональної моделі управління страховим

портфелем в загальній системі ризик-менеджменту ПрАТ «СК «Євроінс Україна», що за буде актуальною, за необхідних коригувань та трансформацій для інших представників страхового ринку України з метою удосконалення управління страховим портфелем страхових компаній.

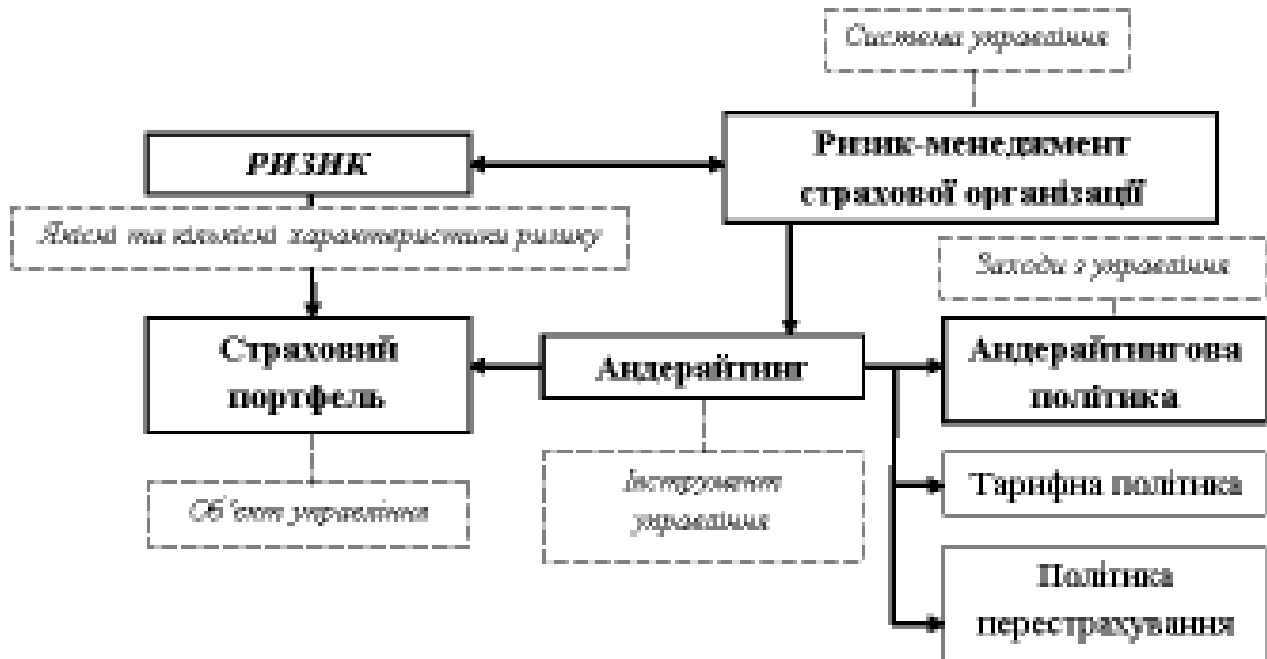

Рисунок 3.5 – Організаційно-функціональна модель управління страховим портфелем в системі ризик-менеджменту ПрАТ «СК «Євроінс Україна» (запропоновано на основі опрацювання [1-3; 6; 9; 14-16; 19; 22; 26-33; 37; 38 та ін.]

На поданій організаційно-функціональній моделі визначено місце страхового портфеля як об'єкта управління у системі ризик-менеджменту страхової компанії з позицій необхідності відбору ризиків й адекватної тарифікації, які у свою чергу реалізуються андеррайтингом.

Організаційно-функціональний аспект запропонованої до застосування ПрАТ «СК «Євроінс Україна» моделі управління страховим портфелем базується на взаємодії ключових елементів – страховому портфелі, сформованому із ризиків певної якості (об'єкт управління), ризик-менеджменті

страхової компанії, який включає в себе інструменти й заходи управління (система управління), андерайтингу в рамках якого здійснюється відбір й тарифікація ризиків (інструмент управління), андерайтинговій політиці (управлінські заходи), що втілює ключові положення при формуванні й управлінні страховим портфелем (андерайтинг; тарифікація; перестраховування) з огляду на загальну стратегію страховика.

Андерайтинг як один з ключових бізнес-процесів страхової діяльності спрямований на забезпечення прийняття страховиком страхового ризику за обов'язкової умови рентабельності портфеля за конкретним видом страхування. Враховуючи це, одним із головних завдань андерайтингу є тарифікація ризику, тобто його якісна і кількісна оцінка.

Отже, актуарні розрахунки (як основа розрахунку страхових тарифів) виконують в певному сенсі формалізовану частину процедури тарифікації, поряд з тим як андерайтинг вносить «неформалізований елемент», доповнюючи їх. Саме тому, експертну корекцію результатів актуарних розрахунків з боку андерайтингу варто розглядати не як виняткову ситуацію при обґрунтуванні страхових тарифів, а як об'єктивно необхідний інструмент у процесі синтезу рівня страхового тарифу, де реалізується компроміс між цілим рядом факторів.

Загалом, впровадження ПрАТ «СК «Євроінс Україна» запропонованої організаційно-функціональної моделі управління страховим портфелем (як ключовим фактором зростання фінансової ефективності страховика) в системі ризик-менеджменту, забезпечить можливість формування оптимального страхового портфеля в умовах значної нестабільності та реалізації нових викликів та загроз вітчизняного бізнес-середовища й сприятиме нарощенню загального конкурентного потенціалу страховика.

Висновки

За результатами проведеного аналітичного огляду наукової літератури виділено основні напрями щодо визначення сутності страхового портфеля страховика: з використанням абсолютних показників, з використанням вартісних показників та через управлінський аспект.

Крім цього запропоновано узагальнене тлумачення економічної сутності страхового портфеля страхової компанії як сукупності ризиків, які прийняті на страхування на основі результатів аналізу і оцінки та відповідають загальній андеррайтинговій політиці страховика, фактичними оціночними показниками якого є кількість застрахованих об'єктів чи укладених договорів страхування, що дозволяє діагностувати таку сукупність з огляду на видове, а також кількісне і якісне представлення.

Аналітичне опрацювання фахових джерел, дозволило визначити ряд основних функцій страхового портфеля, які виділяють вчені-економісти: “функція відбору страхових послуг, функція диверсифікації страхового портфеля, ревізійна функція, інвестиційна функція, функція формування та ризикова функція” [30; 5; 8], розкрити їх змістові характеристики й роль в управлінні страховим портфелем страховика.

Проведено вивчення підходів до класифікації страхового портфеля за типами (агресивний, консервативний, диверсифікований) та видами (класичний, спеціалізований та комбінований); ознаками терміновості й формою проведення страхових операцій, що дає глибоке узагальнене уявлення про багатоаспектну сутність страхового портфеля.

Дослідження концептуальних основ управління страховим портфелем дозволило ідентифікувати основні цілі, які ставить перед собою страхова компанія у процесі управління страховим портфелем (одержання максимального прибутку, збереження капіталу, забезпечення фінансової стійкості, закріплення позицій на страховому ринку, збільшення частки ринку,

забезпечення платоспроможності, забезпечення приросту капіталу, мінімізація ризиків) та етапи управління страховим портфелем, які включають стратегічне управління портфелем й поточне управління.

З метою оптимізації страхового портфеля на етапі поточного управління застосовуються такі інструменти, як селекція ризиків, тарифна політика, політика врегулювання збитків та політика перестраховування.

Одним із ключових рішень, що приймаються на етапі стратегічного управління страховим портфелем, є вибір моделі управління, що в залежності від ставлення страхової компанії до процесу відбору ризиків поділяють на активний й пасивний способи управління.

У кваліфікаційній роботі також визначено, що управління страховим портфелем страхової компанії є нерозривно пов'язаним із усіма бізнес-процесами – формуванням резервів й власного капіталу, андеррайтингом ризиків й тарифною політикою, перестраховуванням та проблеми у будь-якій із визначених сфер або бізнес-процесів неодмінно впливатимуть на якість та збалансованість страхового портфеля страховика.

Проведений у роботі аналіз стану і тенденцій розвитку діяльності страхових компаній в Україні на сучасному етапі свідчить про значну його динамічність, відсутність стабільної динаміки розвитку, високий рівень залежності від впливу зовнішніх чинників, зокрема непередбачуваності законодавчих змін та макроекономічних параметрів.

Так, протягом 2019-2022 років, не зважаючи на загальне зростання кількості укладених договорів страхування на кінець періоду спостерігається значне погіршення ситуації щодо обсягів валових страхових премій, сума яких попри зростання у 2019 й 2021 роках, за результатами 2022 року знизилась до 39616 млн грн проти 49367 млн грн початкових.

Щодо динамічних змін валових премій ризикового страхування протягом 2019-2022 років необхідно відзначити підсумкове нарощення валових премій саме за результатами співпраці із сегментом фізичних осіб, де кінцевий показник становить 147 % від базового рівня.

Оцінюючи ефективність формування загального страхового портфеля страховиків в Україні у розрізі найпоширеніших видів страхування, спостерігаємо найбільшу концентрацію страхової діяльності на сегменті автострахування.

Таким чином, аналіз динаміки основних показників розвитку страхового ринку в Україні вказує на серйозні проблеми та виклики, які склалися у довоєнний період та лише посилилися з початком війни, серед яких зокрема: посилення вимог регулятора до страховиків, виконання зобов'язань за договорами добровільного медичного страхування, покриття воєнних збитків, страхування українців, які виїхали за кордон.

Виходячи з цього, найбільш прийнятною моделлю управління страховим портфелем для вітчизняних страхових компаній є саме активна модель.

Аналіз результатів фінансово-господарської діяльності ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за період 2020-2022 років, засвідчив тенденцію до нарощення обсягів загальних активів страховика з 433234 тис. грн у 2020 році, до 574361 тис. грн у 2021 та максимального рівня – 977182 тис. грн у 2022 році.

Проведений аналіз стану та динаміки власного капіталу ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за період 2020-2022 років свідчить також про тенденцію до нарощення його обсягів з рівня 129672 тис. грн у 2020 році до 191261 тис. грн у 2022.

Щодо зобов'язань та забезпечень досліджуваного страховика, то довгострокові зобов'язання і забезпечення протягом 2020-2022 років формувались виключно за рахунок страхових резервів, обсяги яких було значно збільшено у 2022 році до 602779 тис. грн проти 209143 тис. грн початкових. Складові поточних зобов'язань та забезпечень ПрАТ «СК «Євроінс Україна» у 2021 році, окрім обсягів поточних забезпечень (- 97 тис. грн) вирізнялись тенденціями до зростання. Проте, у 2022 році показники змінювались неоднорідно. Загалом, варто відмітити значне переважання обсягів довгострокових зобов'язань та забезпечень ПрАТ «СК «Євроінс Україна» над обсягами поточних зобов'язань і забезпечень протягом 2020-2022 років.

Аналіз фінансових результатів діяльності ПрАТ «СК «Євроінс Україна» за період 2020-2022 років вказує на сумарне збільшення обсягів чистих зароблених страхових премій, що вказує на нарощення обсягів страхової діяльності компанії. Загальний фінансовий результат від операційної діяльності формувався наступним чином: у 2020 році страховик отримав прибуток на суму 17973 тис. грн, у 2021 році – збиток у розмірі 6899 тис. грн та в 2022 році, при всіх негативних факторах зовнішнього впливу, спрацював ефективніше та отримав прибуток відповідно у розмірі – 16233 тис. грн.

Загалом за результатами 2020 року досліджувана страхова компанія отримала чистий прибуток на суму 37548 тис. грн, проте вже у 2021 мала чистий збиток у розмірі 4446 тис. грн, що вдалось подолати й отримати 16352 тис. грн чистого прибутку у наступному 2022 році.

Щодо безпосередніх показників формування страхового портфеля, то у 2022 році ПрАТ «СК «Євроінс Україна» зібрала 469,1 млн страхових премій – на 20% менше, ніж у 2021-му.

Загалом, оцінюючи структуру страхового портфеля ПрАТ «СК «Євроінс Україна» у 2022 році за акумульованими преміями спостерігаємо значну концентрацію формування страхового портфеля на транспортних видах страхування. “Найбільші частки в портфелі страхової компанії у 2022 році належали – ОСЦПВ (61%), КАСКО (12%) та добровільному медичному страхуванню (11%). Обсяги премій зростали у сегментах ОСЦПВ (+8% до показника 2021 року), страхування від нещасних випадків (+27%) та страхування фінансових ризиків (+26%).

За 2022 рік ПрАТ «СК «Євроінс Україна» виплатила 187,5 млн грн страхових відшкодувань, що на 12% менше, ніж у 2021 році. У найбільшому сегменті – ОСЦПВ – було сплачено 117,7 млн грн (+13% до суми, виплаченої у 2021-м)” [20].

Зниження у 2022 році обсягів зборів у сегментах КАСКО, ДМС, страхуванні майна, туристичному страхуванні було неминучим для страхового ринку через очевидні причини: “окупація значних територій країни агресором,

руйнування інфраструктури, падіння доходів та ділової активності українців, зупинення цілих галузей бізнесу” [20].

Узагальнення результатів проведених аналітичних досліджень стану та динаміки результатів фінансово-господарської діяльності ПрАТ «СК «Євроінс Україна» й ефективності управління страховим портфелем за період 2020-2022 років дозволило виявити актуальність питань удосконалення управління страховим портфелем на рівні страхової компанії.

Із урахуванням реалій сучасного страхового бізнесу в Україні одними з ключових напрямів удосконалення управління страховим портфелем страхової компанії було визначено необхідність виділення його ключової ролі в системі тактичного та стратегічного ризик-менеджменту страховика та запропоновано до застосування в системі ризик-менеджменту ПрАТ «СК «Євроінс Україна» організаційно-функціональну модель управління страховим портфелем, використання якої може забезпечити можливість формування оптимального страхового портфеля, що є ключовим фактором зростання фінансової ефективності страхової компанії з огляду на її основну (страхову) діяльність.

Список використаних джерел

1. Баранов А. Л. Збалансованість страхового портфеля та його вплив на фінансову надійність страховика // Ринок цінних паперів України. – 2006. – № 9-10. – С. 65–71.
2. Баранов А. Л. Теоретичні засади управління страховим портфелем / А.Л. Баранов // Ринок цінних паперів України. – 2006. – № 3-4. – С. 35–38.
3. Баранов А. Л. Управління страховим портфелем : автореф. дис. канд. екон. наук. – Львів. – 2009.
4. Баранова В. Г., Величко Г. О. Страховий сегмент фінансового ринку: світові тенденції та страховий ринок України. Розвиток фінансового ринку України в умовах європейської інтеграції: проблеми та перспективи: монографія / ред. В. Г. Барановой, О. М. Гончаренко. Харків: «Діса плюс», 2019. – С. 236 – 248.
5. Бурбель Л. Шість головних викликів, з якими зустрівся страховий ринок упродовж шести місяців війни [Електронний ресурс] / Л. Бурбель // Інформаційне агентство «Interfax-Україна». – 2022. – Режим доступу: <https://interfax.com.ua/news/blog/856594.html>.
6. Гаманкова О.О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика: монографія / О.О. Гаманкова. – К.: КНЕУ, 2009. – 283 с.
7. Говорушко Т.А. Страхові послуги : підручник. – К.: ЦНЛ, 2019. – 376 с.
8. Горбач Л.М. Страхова справа: Навч. посібник.-2-ге вид., виправлене. – К.: Кондор, 2018. – 252 с.
9. Данилків Х. П., Горбова Х. В. ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ СТРАХОВОГО ПОРТФЕЛЯ АСК "ІНГО УКРАЇНА". Науковий вісник НЛТУ України, 2019, т. 29, № 4. С. 42-46. <https://doi.org/10.15421/40290408>
10. Державний комітет статистики України. URL: <http://www.dfp.gov.ua/734.html> (дата звернення: 09.11.2023).

11. Длугопольський О., Хропонюк Д. Сучасні проблеми та перспективи розвитку стахового ринку України. *Innovation and Sustainability*. 2022. С. 118–126.7
12. Журавка О. С. Теоретичні основи формування страхового портфеля. *Бізнес Інформ*. 2012. № 5. С. 201–204.
13. Звіт з реалізації Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року за 2021 рік. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-z-realizatsiyi-strategiyi-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini-do2025-roku-za-2021-rik> (дата звернення: 11.11.2023).
14. Клапків Ю. М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку : монографія. – Тернопіль: ТНЕУ, 2020. – 568 с.
15. Криленко В.І., Рудь І.Ю. Страхування: Навчальний посібник. – Миколаїв, 2019. – 260 с.
16. Кудак В.М. Збалансованість страхового портфеля як ключовий фактор фінансово-економічної безпеки страховика. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2014. Вип. 36. С. 68–76.
17. Николов Я. Наша цель — войти в ТОП-10 страховых компаний в Украине/ Янко Николов. URL: <https://forinsurer.com/public/21/04/01/4931?hl=%D1%CA>
18. Огляд небанківського фінансового сектору. Березень 2023. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-nebankivskogo-finansovogo-sektoru-berezen-2023-roku>
19. Онофрійчук Т.С., Приступа Л. А. Напрями розвитку інноваційно-орієнтованого управління нарощення портфеля страхової компанії. Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених / ред. кол.: Н. А. Хрущ, Р. С. Квасницька, І. В. Форкун та ін. (відп. ред. Н. А. Хрущ). – Хмельницький : ХНУ, 2023. С. 35-37.

20. Офіційний сайт ПрАТ «СК «Євроінс Україна» URL: <http://https://euroins.com.ua/uk/>
21. Письменна Т. Управління збалансованістю страхового портфеля: дискурс в теорію та погляд на сучасну практику. Вісник ТНЕУ. 2016. № 2. С. 90–101.
22. Пластун В.Л., Домбровський В.С. Формування оптимального портфеля страхових послуг. Актуальні проблеми економіки. 2020. № 1. С. 335–341. URL:http://nbuv.gov.ua/jpdf/ape_2020_1_41.pdf
23. Показники діяльності страхових компаній. Наглядова статистика. НБУ. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6>.
24. Рейтинг страхових компаній за рівнем страхових виплат за 12 місяців 2022 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forinsurer.com/ratings/nonlife/22/12/10n>
25. Ролінський О.В., Улянич Ю.В. Візуалізація даних та фінансова безпека на страховому ринку України. Агросвіт. 2021. № 16. С. 45–51.
26. Рудь, І., & Рудь, В. (2019). ОПТИМІЗАЦІЯ ПОРТФЕЛЯ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ З ВРАХУВАННЯМ СТУПЕНІВ РИЗИКУ. Молодий вчений, 3 (67), 187-190. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-3-67-39>
27. Страхові послуги : навч. посібник / Д. І. Дема, О. М. Віленчук, І. В. Дем'янюк; за заг. ред. Д. І. Деми. – [3-тє вид., стереотипне]. – К.: Алерта 2017. – 526 с.
28. Страхові послуги: Підручник / С.С. Осадець, Т.М. Артюх, О.О. Гаманкова та ін.; кер. авт. кол. й наук. ред. проф. С.С. Осадець і доц. Т.М. Артюх. – К.: КНЕУ, 2007. – 464 с.
29. Страхові послуги: підручник. У 2 ч. / [Пікус Р.В., Приказюк, Н.В., Моташко Т.П., Лобова О.М., Нечипоренко В.І., Тлуста Г.Ю., Шолойко А.С. та ін.]; За ред. В.Д. Базилевича – К.: Логос, 2014. – 496 с. (Ч. 1) / (544 с.) Ч. 2
30. Страхування / кер. авт. кол. і наук. ред. С. С. Осадець. – К. : КНЕУ, 1998.

31. Страхування: навчальний посібник / О. С. Журавка, А. Г. Бухтіарова, О. М. Пахненко. – Суми: Сумський державний університет, 2020. – 350 с.
32. Страхування: теорія та практика : навч. посіб. / [Внукова Н. М., Временко Л. В., Успенко В. І. та ін.] ; за заг. ред. Н. М. Внукової. – 2-ге вид., переробл. та доп. – Х. : Бурун Книга, 2009. – 656 с.
33. Терещенко Т.Є., Шутова Д.М. Формування оптимального страхового портфеля страхової організації. Інтернаука. 2018. № 2(42). 2 т. С. 67–71.
34. Ткаченко Н.В., Водолазська О.А. Дискусійні питання теорії страхового портфеля. Фінансовий простір. 2015. № 3(19). С. 146–154.
35. Шаповал, Л. П., Кудлай, К. Д., & Соломка, О. С. (2021). ФОРМУВАННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ СТРАХОВОГО ПОРТФЕЛЯ СТРАХОВИКА НА ПРИКЛАДІ ПрАТ «СГ «ТАС». Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки», (2-2 (104), 38-43. <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2021-2-2-6>
36. Шишпанова Н. О., Сердечна Ю. С. Теоретичні основи формування страхового портфеля. Наукові праці. Економіка. 2017. Вип. 290. Т. 302. С. 67–71.
37. Яворська Т. В. Страхові послуги : навч. посіб. / Т. В. Яворська. – ЛНУ ім. І. Франка, 2008. – 250 с.
38. Kozmenko O. Peculiarities of optimization of insurance portfolio of companies in the with transition economies / O. Kozmenko, Y. Balatskiy, V. Oliynyk, O. Kuzmenko // Insurance Markets and Companies: Analyses and Actuarial Computations. – 2015. – № 2, Volume 5. – P. 26-36.

Додатки

Додаток А

Таблиця А.1 – Класифікація функцій страхового портфеля*

Функція	Зміст функції
Відбору страхових послуг	Надання страховика права вибрати такий тип страхового портфеля, який відповідає потребам страхувальників та забезпечує певну якість і асортимент страхових послуг, пропонуваних страховиком.
Диверсифікації страхового портфеля	Здійснення структурного формування страхового портфеля, при якому визначається співвідношення між формами страхування - обов'язковою і добровільною, індивідуальною та груповою; між видами страхових продуктів
Ревізійна	Перегляд існуючого портфеля, який полягає порівнянні запланованої і фактичної ефективності страхового портфеля з точки зору прибутковості та ризику; виробленні рекомендацій та пропозицій
Інвестиційна	Забезпечення, з одного боку, приросту доходу страхової компанії, а з іншого - зниження тарифу для страхувальників, що позитивно впливає на приплив нових договорів у страховий портфель
Формування	Розрахунок «нового» портфеля страхування, його прибутковості і ризику з урахуванням ротацій попереднього страхового портфеля, оптимізації та вирівнювання прибутковості по всьому портфелю страхування
Ризикова	Здійснення відбору та оцінки ризиків, прийнятих на страхування і вже наявних у портфелі. Ця функція забезпечує фінансову безпеку страховика, що включає фінансову стійкість, платоспроможність і ліквідність.

*Узагальнено автором на основі інформації [1-3; 6; 9; 14-16; 19; 22; 26-33; 37; 38

та ін.]

Кінець додатку А

Рисунок А.1 – Співвідношення рівня ризику й кількості договорів страхування за видами страхових портфельів (складено на основі узагальнення інформації [1-3; 6; 9; 14-16; 19; 22; 26-33; 37; 38 та ін.]

Додаток Б

Рисунок Б.1 – Концептуальна модель управління страховим портфелем